

M3

HARGITAVÁRALJA

A Hargitaváralja jelképes székhely községek hiv. közlönye
Az erdélyiek tudományos, szépirodalmi és társadalmi folyóirata

Felölsszerkesztő:
JÓSA JÁNOS

Szerkesztő:
ÁDÁM ÉVA

Főszerkesztő:
Dr. SZACSVAY JÓZSEF

Bármerre...

Bármerre is repül a kis madár,
Nyugalmat találni fészkére száll,
Bármerre repüljön gondolatom,
Csak nálad vár reá a nyugalom.

És ha egész világ romba dőlne,
Aki szeret mind, mind elfeledne;
Ha ellenem esküdnek föld és ég,
Szerelmed áttal én boldog lennék.

Ha a nap csak nekem sütné csupán,
Ha minden szív szeretne igazán,
S te megvonnád tőlem a tiedet,
Undorral gyűlölném az életet.

Ha komor, setét felleges az ég,
Szemédbe nézek, melyben napom ég,
Eloszlik minden bú és fájdalom,
Örömet érzek, vlg minden dalom.

* * *

Árvult szobámba, ha késő este
Nyugodni térek, Rád emlékezve,
Hű szavad csengését újra hallom:
Ne slrj! — hazamegyünk még Angyalom.

Behúnyom szemem, hogy lelkem lássa,
Mint lebeg vissza alakod mása,
Te édes Úram, elmúlt világom,
Kivel oly boldog voltam egykoron
Kincses Kolozsváron.

KUSZKÓNÉ TOKAJI NAGY IRMA

Központi szerkesztőség és kiadóhivatal:
Szeged, Csemegi u. 4. Telefon: 21—06.

Budapesti szerkesztőség:

X., Stróbl Alajos u. 7. fszt. 445.

Telefon: 1-44-8-33.

Főszerkesztő: Budapest, IV.,

Bástya u. 35. II. 6. Telefon: 184-406
Előfizetések és egyéb anyagi küldemények Szegedre, szellemiek a budapesti és a szegedi szerkesztőséghez egyaránt küldhetők.

Csekklapunk száma: 43.00!

*

Lapunk amerikai területen megrendelhető
amerikai szerkesztő irodánkban.

Címe: Stephen De Losonczy C. E.
mérnöki irodája 1541—3 rd. avenue
New York USA.

A szerkesztőség tagjai:

Sz. Solymos Bea

Dr. vitéz Bodor Aladár (Budapest.)

Dr. Boga Dezső (Tápé.)

Dr. Fazakas Sándor közs. b. (Debrecen.)

Dr. Filó János (Budapest.)

Gáli István (Felsőgalla.)

Dr. Gonda Tibor k. b. (Szombathely.)

Hoffmann Géza (Szilasliget.)

Dr. Kemenes Antal (Jászberény.)

Dr. v. Kolosváry Borcsa Mihály
(Budapest.)

Losonczy István (New-York.)

Máté-Törék Gyula (Gödöllő.)

Mezey Árpád közs. bír. (Felsőgalla.)

Dr. Némegy Gyula (Szeged.)

Péterfy Gyula közs. bír. (Kispest.)

Reményik Andor (Győr.)

Dr. Farczádi Sándor László (Bpest.)

Tordai Sándor László k. b. (Gödöllő.)

Tamás Károly (Gödöllő.)

Tiboldi József (Pestszenterzsébet.)

Futásfalvi Vargyassy Márton k. b.
(Pestszenterzsébet)

Xantus Elek közs. bír. (Gyömrő.)

Előfizetési díj Magyarországon:

Egész évre — — — — 10.— P

Félévre — — — — 5.50 P

Negyedévre — — — — 3.— P

Számonkint — — — — 0.60 P

Európában:

Egész évre — — — — 10 s. v. frank

Európán kívül: 3 dollár.

Szerkesztői üzenetek.

A kéziratokat vissza nem adjuk.

Csaló válaszbélyeggel ellátott levelekre
válaszolunk.

Előfizetések csekkzámiánk számaals
(43.002) ellátott bianco csekklapon vi
beküldhetők.

Felélős lapkiadó tulajdonos: Cs. J. ó s a J á n o s községi bír.

Munkatársainkhoz. Utóbbi időben
több kéziratot kaptunk, melyekkel vagy
nem foglalkozhatunk, vagy csak igen
nagy késedelemmel. A halvány elkopott
gépelések, a ceruzával írott cikkek, a
sűrű apró betűs sorok olvasása nem-
csak a szemet terheli túlságosan, ha-
nem nagy idővesztés részünkre. Kér-
jük azt a megtisztelő figyelmet, hogy
csak gépelt, vagy teljesen olvasható
írásokat szíveskedjenek küldeni.

S. L. Gödöllő. A szíves sorok értel-
mében cselekedtünk. Meleg üdvözléttel!

G. T. Szombathely. A megküldött né-
metországi címre lapunk 1—8. számát
megküldöttük. Kérjük szíves figyelmét
felhívni új előfizetőnknek, hogy Európa
területén az egész évi előfizetés nem
10 P, hanem 10 svájci frank. Ugyanis
a postai költségünk lényegesen nagyobb
külföldi viszonylatban. A szíves és ön-
zetlen fáradozását köszönjük. Üdvözöl-
jük.

Cs. J. M., R.-palota. A közleménye-
ket megkaptuk. A sokoldalú kéréseknek
igyekeztünk eleget tenni. Levél menni
fog. Üdvözöljük a lelkes társaságot.

Dr. K. A., J.-berény. A jelzett írárok
egy részét kézhez vettük. Elagazó el-
foglaltságunk rovására írható csupán
válaszadásunk késedelmezése. Várjuk
az ígéretek eredményes teljesítését.
Üdv.!

Ramocsa. 1.) Sajnáljuk, hogy lapunk
hibás nyomású száma annyi keserűsége-
t váltott ki érzékeny lelkéből. Jogos
üzenetét tolmácsoltuk a nyomda veze-
tőségénél. Lapunk előállításának tech-
nikai részében felelősek mi nem lehet-
tünk. A szíves figyelmetztető mégis há-
lás szívvel vettük, hiszen kettőzött gond-
osságot fog nyilvánvalóan eredményez-
ni. 2.) A zöld palástba vont cserjék köz-
zött daloló fülemilepár finom élettrajza
éles természet figyelőre vall. Bár ily-
nemű írárok lapunk irányzatán kívül
esnek, mégis közölni fogjuk őshazai von-
atkozása miatt. 3.) Írásait örömmel
vesszük. Köszöntjük!

L. M. Bpest. Sajnos, nem közölhet-
jük.

Dr. K. Á. Csongrád. Lapunk szál-
lítását az adott címekre beszüntettük,
mert a jelzett előfizetések mindezekig
nem érkeztek be. Üdv!

Árpád nyomda nyomása

Nyomdáért felel Szittner János

HARGITAVÁRALJA

a Hargitaváralja jelképes székely községek hiv. közlönye.

Az erdélyiek tudományos, szépirodalmi és társadalmi folyóirata. Megjelenik minden hó 1-én és 15-én

Felelős szerkesztő:

JÓSA JANOS

Szerkesztő;

Á d á m É v a

Főszerkesztő:

Dr. SZACSVAY JÓZSEF

Verecke - Uzsok újra a miénk . . .

Vitéz Nagyselmeczi Mérey László beszéde a Kárpátaljáról hazatért szegedi honvédekhez.

Április 15-én tüntető lelkesedéssel fogadta a zászlódiszbe öltözött Szeged lakossága a Kárpátaljáról öt napos út után hazatért honvédek, akik a Dóm-téren sorakoztak fel. A csapatszemle után vitéz Mérey László beszédet intézett a csapatokhoz. Beszédét, mert ez az egész magyar honvédséghez és az egész magyar nemzethez is szólt, vezércikkben adjuk. Erdély visszafoglalására megacélosodott lelkek kívánságára pedig az ez alkalommal elhangzott dóm-téri beszédek a jövő számunkban közöljük.

Szerk.

A szegedi helyőrség nevében büszke szeretettel üdvözlöm a szegedi 16. kerékpáros zászlóalj tisztikarát és legénységét!

Örömmel és szeretettel köszöntöm őket, mert más csapatainkkal együtt nekik jutott az a dicső feladat, hogy megvalósítsák a lengyel-magyar határt, amelyet szavalókórusokban óhajtott az egész ország és amelyért szívünk sebesebben dobogott! Most igaz lett! Magyar honvédek nyújtják testvéri jobbukat a nemes lengyel nemzet fiainak Körösmezőnél, Vereckénél, Uzsoknál.

Verecke . . . magyarok bejövetele, ezer éves dicsőségünk . . . és Uzsok . . . legendás Uzsok, ahol egy negyedszázad előtt patakokban ömlött a magyar vér, újra a miénk.

Ott voltam 25 év előtt. Tudom, mit jelent Uzsok, égbe nyúló hegyek ormán, havas éjszakákon.

Most Ti jártatok ott. Kerékpárt hóban tolva, egy nap 170 km-t is megtéve, részben újoncokkal megmutattátok Főméltóságú Kormányzó Úrunknak, rutén testvéreinknek és az egész világnak, hogy méltók vagytok dicső őseitekhez. Veletek örülünk a sikereknek, örülünk, hogy hóban, fagyban, tűzérési és géppuskatűzben megtartott a Magyarok Istene és épen hozott haza benneteket!

Szeretettel ölelünk keblünkre, ISTEN HOZOTT!

Adalék Erdély történetéhez.

(— Tegnap és ma. —)

A trianoni békeparancs 18-ik esztendeje után a magyar közéletben jelentkező korszakos átalakulás hullámveréséből tekintünk vissza Erdély megszállásának első éveire s nézzük meg a gyászos időkben a magyarság első szervezkedése alkalmával jelentkező erők felvonulását és vallomástételét a katasztrófális helyzetbe került magyar ügy mellett.

Kezeink közt van a Maros-Torda vármegyei és a marosvásárhelyi 1921. július hó 10-én történt „Magyar Szövetség” megalakulásáról szóló tudósítás, amely gyűlésen különben magam is résztvettem, mint az előkészítő bizottság tagja. A gyűlésre több ezer ember vonult fel a Nyárádmente és a Küküllő vidékéről, ott voltak a megyei és helyi gazdasági és iparos osztály kitűnőségei, az értelmiségi és a birtokosok legjobbjai. Megjelent a gyűlésen Grandpierre Emil, a kolozsvári „Magyar Szövetség” képviselőjében. Péterffy István dr. korelnök megnyitója után egymásután szólaltak fel a különféle társadalmi és gazdasági szervezetek vezető emberei, akik közt mai időszűrűségénél fogva a legérdekesebb: dr. Sebestyén Miklós ügyvéd felszólalása a vármegyei és városi zsidóság nevében. Megérdemli, hogy a Hargitaváralja hasábjain megörökítsük a vallomást, mint történeti adalékot. A beszéd szószerint így hangzott!

„Tisztelt Nagygyűlés!”

„Hitvallástétel napja ez a mai, mikor minden itt megjelent magyar ember hitet tesz megjelenésével arról, hogy a magyarság épületének megalapozásához, egy tégladarabbal bár, ő is hozzá kíván járulni. És ha én most hitvallomásnak a puszta megjelenésen kívül szóval is kifejezést kívánok adni, teszem ezt nem szereplési vágyból, nem is azért, mintha azt hinném, hogy az itt elhangzott értékes felszólalások után még valamely értékkel gyarapíthatnám a tárgyalás anyagát, de teszem ezt azért, hogy egy kérdést tisztázzak, amelyet csupán a világot felborított vér- és könnyzivatarinak nyomában keletkezett gondolkodásbeli kaosz homályosíthatott el úgy, hogy ez ma még tisztázásra szorul.

A zsidó vallású magyarokról, akikhez tartozom, kívánok szólni és hitvallomást akarok tenni a saját nevemben és azon hittestvéreim nevében, akik velem egy gondolat és érzésvilágban élnek, és bizony mondom Önöknek, nem kicsiny a mi számunk.

Tehát: confiteor! — Magyaroknak valljuk magunkat, mert úgy tartjuk, hogy ezt a character indelebilist nem a leszármazás, vagy a modern szociológia nyelvén szólva, a fajiság, de legalább is nem kizárólag az adja meg az egyénnek. Mert ha az adná meg, úgy Szibinyáni Jank fián Hunyadi Mátyáson kezdve, Kossuth Lajoson és Petőfin folytatva Wekerle Sándorig a magyar nemzet legjobb fiait kellené törülni a magyar történelem legfényesebb lapjairól. De nemcsak a magyar nemzetre áll ez, de a világ bármely nemzetére is, mert hogy csak egy pár példát említsek idegenből, az angol nemzet egyik legnagyobb államférfia és büszkesége Disraeli Lord Beaconsfield e

szerint a felfogás szerint nem volna angol, a német szellem egyik ragyogó dicsősége Heine Henrik nem volna német, de nincs a világnak egyetlen nemzete sem, amelyből ezzel a felfogással legderekabban fiait ne lehetne elvitatni.

De ha a fajiság nem lehet megkülönböztelési alap, még kevésbbé lehet az a vallás: „amely az embernek az Istenhez való viszonyát“, míg a nemzetfogalom az embernek az embertársaival való szorosabb együtvértartozását fejezi ki.

Ha tehát sem a faj, sem a vallás nem lehet meghatározója a nemzet fogalmának, ezen fogalom és az abból sarjadt nemzeti érzés lényegét kutatva, azt mégis a vallás alapját tevő hittel merném egy kategóriába helyezni. Leiki megnyilvánulás mind a kettő, csupán metafizikai törvényeknek alárendelt. És amint senkisémet parancsolhatják rám azt, hogy milyen hitem legyen a mindenség legfőbb uráról, úgy senkisémet oktroálhatja reám azt sem, hogy távol idegenben milyen nyelven ejtett szóra dobbanjon hangosabban a szívem, hogy milyen nemzet fájdalmára gyűljön hamarább könny a szemembe.

Tehát lelki motivumok és csupán lelki motivumok azok, amelyek meghatározzák számomra azt, hogy milyen nemzethez tartozónak valljam magamat.

Magyarok vagyunk, mert magyar volt az első szó, melyet kiejtettünk; annak a drága lénynek a neve, kinek életünket köszönhetjük — ez a szó: „édesanyám“. Minden szót elfelejthetünk. Ezt a szót, ezt az emléket sohasem felejtjük.

És nem felejtjük el azt sem, hogy ami az életnél is többet jelent az ember számára, — mert hiszen ez teszi emberré, — az intellektust a magyar géniusznak köszönjük, a magyar szellem termékenyítette meg agyunkat ismeretekkel, és töltötte meg lelkünket ragyogó, fényes példákkal, — ennek köszönhetjük, amik vagyunk. Feledhetjük-e ezt?

Ezek az érzések jelölik ki a mi útunkat, ezek a gondolatok szabják meg helyünket a népek nagy tengerében. Ebből az útunkból, ebből a helyünkéből nem mozdíthat el bennünket semmi sem.

Nem, némely testvéreink eltévedése, akik egy nemzettest tagjainak vallják magukat, amelynek nyelvét nem értik, amelynek tradícióit nem érzik, amelynek kultúrája idegen előttük.

De nem tántoríthat el ezen útunkból ama szerencsétlen hittestvéreink jajkiáltása sem, akinek sebét magyar kéz ütötte, aminthogy édesapánk fenyítő keze sem téríthet el bennünket a szeretet útjáról, mert minden megérdemelt és néha talán meg nem is érdemelt fenyítésen túl annak az áldott kéznek csak a simogatását érezzük és az annak melegétől reánk áradott sok-sok szeretet — és erre emlékezve fiúi szeretettel csókoljuk meg a fenyítő apai kezét is. Ha pedig a sors egyetlen végezése már megfosztott bennünket a drága kéztől, könnyes szeretettel borulunk a hantra, amely takarja.

Mert a szeretet nem hal meg, a síron túl is él az, él és termi a maga soha el nem hervadó virágait: az emlékezést és a kegyeletet.

Szeretet, emlékezés és kegyelet az a hármasszent kapocs, mely minket elszakíthatatlanul a magyarsághoz, magyarságunkhoz fűz. Magyarok vagyunk, mert mások nem lehetünk és minden magyar úgy-

nek becsületes, hűséges katonái!" (Percekig tartó taps!)

Ez történt tegnap...

És ma?...

Tamás Károly.

„Magyar történelem 1939-ben“

— Máté-Törék Gyula előadása. —

A Társadalmi Egyesületek Szövetségének Szabadság-téri termében e hó 14-én, pénteken este „Magyar történelem 1939-ben“ címmel Máté-Törék Gyula nyugalmazott testőrezredes, a TESz. társelnöke előadást tartott, szépszájú, előkelő közönség jelenlétében. Előadásának tárgya a magyar katona aposztrofálása. Megmondotta, hogy a történelmet a múltban csak az események lezajlása után bizonyos idő elteltével szokták a történelemírók összeállítani, amikor már bizonyos lávból nézik az eseményeket és kutatják az indítékokat, amik a történelemnek magvát adták. Ne csodálkozzék még senki azon, hogy ő ez alkalommal magyar történelemről beszél 1939 évben, holott még tulajdonképp az esztendőnek $\frac{1}{4}$ részét éltük át. A nagyobb rész még hátra van és mégis a magyar katona történelmet csinált és pedig olyat, amelyet más nemzetek felmutatni ily rövid időn belül nem tudtak és talán nem is tudnak. Rámutatott Trianon szörnyűségeire s felhozta, hogy egy angol nagyság csodálkozásának adott kifejezést, hogy Trianonba bele nem pusztult a magyar nemzet, mert meggyőződése szerint a magyar nemzetnek halálos ítélete volt Trianon, amelyre pedig okot nem adott. A magyar életet megismerni csak a történelemből lehet s éppen ezért felhívta a hallgatóság figyelmét a történelem ismeretére. Szent könyvnek mondta a magyar történelmet, amelyben megfürösztilelkét mindennap. A magyar nemzet történelme: a magyar nemzetnek mártírológiája. Szenvedésekkel volt, van és lesz tele e nemzetnek történelme, mert földrajzi fekvésénél fogva is Kelet és Nyugat nagy kapuja ez a hely. A ködbevesző múlt tanúsága szerint népek és nemzetek élete villant itt fel és élete hűnyt is itt el ezen a területen és valamennyi nép és nemzet közül egyedül a magyar volt az, amely a viharvert századok szenvedéseit is kiheverte s ha olykor-olykor térdre is kényszerítették, Főnix madárként állott újra lábra. Hiába acsarkodott bármilyen nagy hatalom a magyar nemzet ellen, ideig-óráig arathatott felette győzelmet, de végleg meggyőzni és leverni soha sem tudta egyik sem. Hazugsággal és álnoksággal félrevezethették a világot, de a magyar ember lelkéből a nemzeti öntudatot, a harcos katonai lelket kiölni soha és senkinek nem sikerült. Kiáradó szeretettel van tele a magyar ember szíve és ez a kiáradó szeretet a legnagyobb erénye. Önálló gondolat és a veszedelem láttára és megértésére felébredő összetartozandóság érzete, az egybefogás jellemezte mindig ezt a nemzetet. Valódi katonanemzet. Felvértezve a katonának legszebb sajátosságával, erényével, a lovagiassággal, amelyet az egész világ Árpádtól kezdve elismert róla. Talán itt, ebben a zajjal-bajjal tele városban, nem is érnek rá úgy

az emberek belemélyedni a magyar történelem sorsdöntő eseményeinek olvasásába és kutatásába, mint ahogy teheti ezt ő, a zajtól távoli vidéki hely kies völgyében és lankáin, ahol a magányosság is segíti őt igaz magyar lelkének teljes kiforrásában, az áldozatoságnak, a magyarért való mindenttevésnek gyakorlásában. Izig-vérig magyarnak vallja magát, aki eszköze a magyar életnek. Sok mindenre megtanítja az embert a magány, így megtanította őt is arra, hogy a legnagyobb győztes az, ki önmagát tudja legyőzni. Az már az életben mindenki vel szemben győztes, aki elsősorban önmaga felet tud győztes lenni. Ez a győzelem érleli meg a nemzeti nagyság magvát, az öntudatot. Ez élesíti a nemzeti lelket és ez hevíti a nemzeti akaratot.

Három határkövet állít fel, hogy a magyar katona vitézségét, bátorságát és halált megvető akaraterejét méltóképpen bemutathassa.

Az *első határkövet Munkács*. Ha rágondol a január 6-án történetekre, ég és lángol benne a nemzeti érzés, hisz szent meggyőződése, hogy a magyar katona erénye a magyar haza szent városává tette Munkácsot. Itt volt Árpád első döntő pihenőhelye is. A sportban is a jó összjáték adja meg a győzelemhez a reményt. A harcban is a kellő előkészület, az egymásra találás és összefogás a legelső feltétel. Kell-e ahhoz bátorság a csehek részéről, hogy egy nyugvó várost meg merjenek támadni? Nem bátorságról volt itt szó a cseheket illetőleg, hanem egy galád és orv támadásról. Tudjuk, hogy a hátfarméntén nem álltak sem lábhozott, sem célzásra készentartott fegyverrel a mi fiaink, a magyar katonák. Nem állt rendelkezésükre egyetlen harckocsi sem. Ágyúkat sem vonultattak fel, mer'hisz hitték, hogy a hatalmak által kijelölt határ épp annyira szent és sérthetetlen, mint a vérrel szerzett.

Mi is történt Munkácson? Lélekfürösztes! Isteni megnyilatkozás! Lelki, történelmi társulás a között a pár magyar ember között, akik ott a határon a legszentebb érzéstől eltelve a legnemesebb célról, a nemzeti eszmétől lelkesítve fegyvert ragadtak s a galádul betörő alnok cseheket kiverték. Egy pár katona, csendőr, napszámos és borbélysegéd ragadt fegyvert, akik talán egymást megelőzően soha nem is látták, de akikben az utolsó pillanatban fölébredt a magyar nemzeti géniusz, amely élni és győzedelmeskedni akart. Egy pár ember vitte végbe a nagy csodát. Igen, mert ennek a pár embernek a lelkében végbement az úgynevezett történelmi társulás, amely Árpád óta Zrínyi Ilonán keresztül élt és él minden magyar ember lelkében. Ha a történelemből ismert nagy és végzetes eseményeket Munkácson történetekkel összehasonlítjuk, úgy szent meggyőződéssel hirdetjük és kell is hirdetnünk, hogy itt Munkácson az Úrnak 1939. évében, január 6-án több és nagyobb történet, mint bárhol a világon hasonló körülmények között. Thermopilénél a spártaiak csekély létszáma megtörte Xerxes hatalmas táborát és letörte hatalmát, igaz, hogy örök dicsőség jár ki a történelemben ezért a spártaiaknak, de mégis többet tettek, nagyobbat és dicsőbbet a magyar katonák Munkácsnál, mert a spártaiak egytől-egyig katonák voltak, egységes szervezetben, előkészületben s mindabban, ami egy harc megvívásához és egy győzelem kicsikarásához kell és szükséges. Itt Munkácson mindezek az előfeltételek hiányoztak, hisz Trianon béklyót vert minden magyar

kezére és katonailag ezt a nemzetet teljesen elásta, nem volt fegyvere, nem volt hadserege, nem létezett hadiipar és lám mégis győzött a magyar lélek, a magyar katona halált megvető elszántsága és bátorsága.

Tudjuk nagyon jól, hogy a sikernek legnagyobb biztosítéka a meglepetés. A csehek meglepetésszerűen, orvul és galádul támadták meg sok szenvedés után lelki megnyugvásban élő Munkács városát és mégsem tudták céljukat elérni, mert a magyar igazság felett és a magyar igazság mellett őrt állt és győzelemre segítette a magyar katonát az örök magyar Géniusz.

Nem hiába haltak ők el ott fönt Munkács mellett és Munkács környékén, mert az eredmény nemcsak megmutatta, hanem biztosította is a magyar nemzet számára az örökéletűséget. Gondolják el, hogy tízen haltak ott fent hősi halált és a tíz közül 5 tiszt volt, öt pedig nem tiszt. Azért hangsúlyozom, hogy öt nem tiszt, merthisz közöttük nemcsak katonák, hanem magyar polgárok is voltak. A háborús veszteség statisztikája szerint 100 hősi halott közül a dolog természetének megfelelően 1, vagy legfeljebb 2 % esik a tiszt halottakra. Itt 10 hősi halott közül öt volt az elesett tiszték száma. Mit igazol ez a körülmény? A magyar honvéd tisztikarnak a teljes nemzeti érzésben való kiteljesedését. Azt igazolja, hogy ezek valamennyien át voltak hatva a magyar katonát annyira jellemző halált-megvető bátorságtól és elszántságtól s attól a tudattól, hogy ő bennük minden egyesben az egész magyar nemzet lelke élt s akiknek nem az volt a jelszavuk, hogy előre, hanem utánam! Rosszul esik, amikor a kishitűség ilyen hősi elszántság és nagyottevés után is azt igyekszik a magyar nemzetről elhitetni, hogy kis nemzet. Én, aki ezekután is azt meri mondani a magyar nemzetről, hogy kis nemzet, azt megvetem és hirdetem urbi et orbi, hogy a magyar nemzet nagy nemzet. Alábbvalók sem vagyunk egyetlen nemzetről, hisz a történelem tanúsága szerint, mindig elől jártunk. Ez alkalommal is beigazoltuk, hogy katonai képesség, erény, bátorság és vitézség és haláltmegvetés terén elsőbbek vagyunk mindenkinél. Mit igazol a munkácsi hősi cselekedet? *Igazolja azt, hogy hiába verték kezünkre Trianonban a béklyót, mert mi a legelső alkalommal ezt a botor cselekedetet magyar katonához illő módon, fegyverrel a kezünkben megfelebbesztük. Az örök magyar katona felebbezett az Úr Istenhez az igazságért és csalhatatlanul, elvitathatatlanul velük volt az Úr Isten. Felebbezett a magyar katona, haderejével, ágyúival, harcokcsijaival, gyalogságával, kerékpárosaival, harci tankjaival, örök magyar hősiességével, az erő erejével és nagyságával — és győzött. Győzött a magyar katona erénye és felderült a magyar igazság napja!*

A második határkö Kárpátalja. Ha elgondoljuk, hogy hathetes újonccal, hóborította, megmászhatatlan hegyeken, szakadékos, mély völgyeken át, három-négy nap alatt örökös hóviharban, s a természet minden elemeinek dühöngésével szemben egy mondhatnám csekély létszámú hadsereggel birtokába vette a magyar katona a Kárpátalját, akkor megállapítom és nyugodt lélekkel megállapíthatom, hogy olyan teljesítményt végzett, amit nem minden nemzet tud felmutatni. Nehéz terepen, állandó rablóbandákkal küzdelem közepette kétszázhet-

ven km.-es teljesítménnyel foglalta vissza a magyar katona Kárpát-alját a Trianonban megcsönkített sokat szenvedett őshazához. Ezeket a magyar katona által véghezvitt teljesítményeket ragyogó arany betűkkel kell és illik is a magyar történelem lapjaira írni. Nem is írni kell ezeket, hanem köbevézni, hogy amíg a világ, világ lesz, ámulva csodálja minden nemzet a magyar hősiességet és a haláltmegvető elszántságot.

A harmadik határkő az Ung völgye. Mindannyian tudjuk, hogy mi történt ott. Itt az Ung völgyében mutatta meg a magyar katona az ő nagy és tündöklő erényét. Tudjuk, hogy a csehek Trianon óta állandóan fegyverkeztek és készültek megvívni azt a bizonyos nagy harcot, amelyet a történelmi igazságnál fogva megvívniok már nem lehetett. De mégis, hogy megmutassák a cseh vítézséget és kérkedjenek a haditechnika kitűnő felszerelésével és berendezésével, ez alkalommal is, akárcsak Munkácson, meglepetésszerűen, tehát váratlanul három békés várost bombáztak, s úgy látszik még nagyobb terveik is voltak, amiknek keresztülvitelét lehetetlenné tette ezúttal is a magyar katona lelkében kiolthatatlanul élő génusz. A mi katonánk is tehettek volna, hogy békés városokat és falvakat bombázzanak, s ezzel a nyomorúságot és a szenvedést tetézzék, ők azonban ezen az úton nem követték a csehek vezérlete alatt minket támadó szlovákokat. Ezúttal is a magyar katona legtündöklőbb erényéről tett tanúbizonyságot, a világszerte elismert lovagiasságáról és megmutatta, hogy habár úgy szólva, csak hónapok óta van repülő hada, mégis e téren is többre vitte, sőt világrekordot állított fel, mert nem csupán az iglói repülőparkot bombázta szét, hanem elpusztította az ellenség repülőhaderejét. *Nem hiába voltunk és vagyunk lovas nemzet. Ez alkalommal is beigazoltuk, hogy nem csak a ló hátán, hanem a repülőgépen is az Úr Isten első katonája a magyar. Tehát nemcsak lelkileg vagyunk nagyok, hanem műszakilag is és állítom, hogy csak teret és alkalmat kell adni a magyar katonának és be fogja igazolni és bizonyítani, hogy őseihez hasonlóan és híven, nemcsak élni, de meghalni is tud a magyar hazáért.*

Ime három hónapnak rövid, de soha és semmi által el nem halványítható nagy és hősiessé történelme. Magyar történelem, mert magyar katona csinálta ezt a történelmet. Érzem én, — mondotta — az élet dúcain keresztül, hogy az 1939 esztendő sorsdöntő év. A nemzeti öntudatunkat, önértékünket állandóan fejlesztenünk kell. Hadd éljen minden magyar ember lelkében az a tudat, hogy itt, valóban élned és halnod kell, hogy nincs a nagy világon e kívül számodra más hely, csak ez, amelyet, épp azért, ha kell, életteddel is meg kell védeni. Meg, mert csak így lesz a magyar történelem olyan, mint amilyen a múltban volt. Mohács után 400 esztendeig szenvedtünk, a széthúzás volt minden bajunknak és szenvedésünknek az oka. A magyar történelmet vére cseppjében kell hordoznia minden magyarnak. Ragaszkodnunk kell a hagyományokhoz, őseink szent emlékét hálás szívvel kell mindig és mindenkoron emlegetnünk. A Lehel kürtjéhez fűződő legenda nem mese, a Lehel kürtje a magyarnak istenszava. A trianoni bilincset nem évszázadok mulva, hanem röpke 20 esztendő után törte szét a történelmi csúcsra feltornyosulni akaró

magyar génusz. Ködképek után ne fussunk. Lélekben magyarokat s nem önzésben magyarokat kíván látni. Minden ember részére adatott a teremő által a lélek, a magyarnak magyar lélek! Ezt a lelket állandóan ébren kell tartanunk és állandóan élesítünk kell. Ez a lélek fogja visszaverni a láthatatlan kezek által importálni szándékozott nemzeti dögvészt, amely az egyenetlenséget és a széthúzást, mint a lélek megölőit csempészi be a magyarság közé. Félre ezekkel a nemzet megölő eszmékkel és gondolatokkal. Naggyá kell tenni ezt a nemzetet. A magyar lélek teheti csak naggyá s épp ezért rajta legyünk, hogy a bennünk élő magyar lélek ereje és hatalma minden itt élő emberi lélekben és szívben is magyarrá tegyen. *Ilyen kitisztult lélek, vérünköl való vér, a mi Hadurunk! Vérünköl való vér a magyar vezetés. Vérünköl való vér a magyar katona és, ha a magyar katonával a magyar polgár szívben és lélekben egyet akar, mint ahogy kell is, hogy egyet akarjon, akkor rövid időn belül megéri a magyar nemzet a magyar feltámadást.* Élesítsük hát a lelkünket és tartsa minden magyar kötelességének, hogy a nemzeti öntudatot, önérzetet soha és semmi által elhomályosítani ne engedje. *Magyar szívvel, magyar lélekkel, magyar vasakarattal és elszántsággal előre, hogy beteljesedjék minden magyar álma és vágya!*

Máté-Törék Gyulához, az izig-vérig magyar emberhez, a magyar katonához méltó volt magas színvonalú, örök igazságokat valló és hirdető, lelkes előadása. Úgy állt ott a pódiumon büszkén, délcegen fekete sujtásos magyar ruhájában, mint aki nemcsak érzi, de tudja is, hogy csak a tántoríthatatlan hit, az életet megbecsölő, de a haláltól nem félő nagy és erős akarat győzhet le minden akadályt. Arcának nemes vonásain, szemeinek tüzes csillogásán, karja minden mozdulatán, egész férfias magatartásán egy ezredéves megszentelt, nagy és dicső mult minden szenvedése, gyötrelme, kevéske öröme és igen sok bánata tükröződött. Érces, csengő hangján egy igaztalanul megbántott és porig alázott nagy és hő nemzet szavai örök igazságként dörögtek.

A hallgatóság szűnni nem akaró éljenzése és tapsa orkánszerűen robbant ki, mikor hagyhatású, értékes előadását befejezte.

Dr. Szacsvas József.

„Ülj mellém a kandallóhoz . . .”

Irta: HOFFMANN GÉZA

II.

Erdővidék értékei.

Amikor Háromszékmegyéről írok, szeretném ha Jókai Mór bűbajos tollával és képzeletvilágával, Petőfi Sándor lángolszóró gondolataival, Berzsenyi ódai fenségével, Arany káprázatos tájleíró képességével rendelkeznek, hogy olvasóim lelkébe is be tudnám vinni azt a rajongó szeretetet, amely lelkemben valami oltárszerű fényzőnnel dicsőíti munkás férfikoromnak, gyermekeim szülőföldjének ezt a gyönyörű színteret.

Segítségül hívom Orbán Balázst, aki Háromszékről ezeket írja:

És itt nemcsak természeti szépségeiről, nemcsak tájcsoportozatainak nagyszerűségéről szólok, mert elvitathatatlanul Háromszék havaske-
retbe foglalt rónája mutatja fel bérces hazánknak legszebb vidékét.
Ez a felbecsülés erkölcsi értelemben is ott ragyog, mert gyönyörű
rónáit oly nép lakja, melynek dicső erényekben és szép tulajdonsá-
gokban kevés párja van.

„Pannoniának e dicső Lacedemonját, melynek népe a szabadság
védelmében oly magasztos szerepet játszott, hogy ha az ősök hősie-
ségében nem tündökölték volna is, Háromszék újabb történelméből
még akkor is minden fia igényt meríthetne arra, hogy a székei
névre büszke és rátartó legyen.“

Háromszék megyének három területi jellege van: a kézdívár-
helyi, a sepsiszentgyörgyi és az erdővidéki. Kifejezetten az Olt me-
dencéje. Az Olt folyó az ősrégi időkben három nagy küzdelmet ví-
vott az útját álló hegyóriásokkal. Legelsőbbben keresztül törte a tus-
nádi sziklagátakat s az alcsi tómedence lefolyt a háromszékire. Az
őshegység repedezett, elmállóban levő rákosi gátja még bizonyos
ideig duzzasztotta ezt a hatalmas belvizet, de végül is a víz állha-
tatos ostroma keresztül törte ezt is, hogy elvégezze munkáját a Kár-
pátokban, a Vöröstoronynál. A brassói feltöltött magaslatnak és a
bucsesi óriási sziklafalaknak nem mehetett néki, ezért a déli folyá-
sából egy kanyarulattal északi irányt vett, egy szabályos „V“, majd
a rákosi áttörés után „W“ betű alakjában siet ki a Dunába.

A termékeny Barcaság összecsorított északi nyulványa termé-
szeti kincsekben bővelkedő Erdővidék. Nem mondható vadregényes-
nek, hanem bájosnak, szelídnek és magához ölelőnek. Valami cso-
dálatos megnyugtató, békés, otthoni hangulat tölti el a lelket, mikor
a rákosi vadregényes sziklaszorostól, hol az Olt szikláról-sziklára
ugrálva zúgva, méltatlankodva a fölött, hogy újra a hegyi patak ter-
mészetét kell felvennie — kilépünk az aranykálászos, zöld smaragd-
keretbe foglalt, piros háztetejű házakkal beépített lapályra.

Erdővidék medencéjét teljesen körülzárják a hegyek, csupán
déli irányban mintegy hat kilométeres nyílása van s ezért magaslati
fekvéséhez viszonyítva éghajlata kellemes s a higany hőmérő sohasem
süllyed le annyira, mint a Barcaságon, ahol a mínusz 30—34 fokos
hidegek sokszor napokon keresztül dühöngenek.

Erdővidéken a hegyek lejtőihez szorítva a mélységben mindenütt
ott terül el a hatalmas széntábla, amelyre mint valami aszfalt lapra
töltődött fel a Hargita óriási vulkánjaiból a nagy tómedencébe kirö-
pített hamu, majd a humusz réteg, amelyen az az acélos búza terem,
mely a bánáttal is felveszi a versenyt.

Valóban áldott vidék ez. Óriási széntelegek a mélységben, ha-
talmas erdőségek a magaslatokon, vasérc a sziklás részeken, pezsgő
borvíz források a peremeken (törés vonalakon), mintázható cserép-
gyártásra alkalmas anyagok, a mindennapi kenyeret gazdag áldásban
nyújtó föld, pompás gyümölcsök, selymes széna, a gabonafélék min-
den fajtája, izes zöltségfélék. Mindez 30—40 ezer szorgalmas, ezer-
mester székely tulajdona.

„A régi magyar uralom semmit se tett a székelységért“. Ez a
vád készített arra, hogy ezt a cikkemet megírjam, mert ma az „Ei-

némult harangok“ mellett „elnémult ipartelepek“ is siratják azt a le-
szólt, régi magyar világot.

Ilyen elnémult, egykoron virágzó bányatelep, s ma szomorú
romhalmaz: az erdővidéki bányaegylet köpeci szénbányája. Magyar
tőke, magyar főurak, magyar munkások üzeme. Szénkincsét annak
idején 120 millió métermázsára becsültük. 42 évi működése alatt
mintegy 20 millió métermázsát aknázott ki, tehát alig valamit. Az ala-
pitók — Teleki, Zeyk, Kemény erdélyi főúri családok — igen nagy
súlyt fektettek a bányavállalat székely jellegére, ezért kizárólag csak
székely munkásokat alkalmazott, még pedig átlag 400—500 embert.
A munkaerő java része Udvarhely-megyéből került ki, amelynek gaz-
dasági viszonyai mostohábbak voltak a háromszékinél. Minden év
őszén munkakeresés céljából körülbelül 2000 munkás távozott szé-
gényes otthonából, hogy a téli időre önmagának és övéinek meg-
szerezze a szükségeseket. Egyik része felkereste a bányákat, a másik
része az erdőket, ahol talpfát faragott, faszenet égetett. Tavasszal
pedig újra hazatért megtakarított pénzével, amelyből földet vett, há-
zát hozta rendbe, vagy épített. Béketűrőbb, takarékosabb és szorgal-
masabb munkás alig képzelhető, mint az udvarhelyszéki. Erre vonat-
kozólag például szolgálhat a köpeci bányánál abban az időben léte-
sített „Társpénztár“, mely a mai betegsegélyző pénztár jótékonyági
és betegsegélyezési szervezetében működött, de ennél áldásosabban,
mert rokkantság esetére nyugbért, betegség esetére orvosi segílyt,
gyógyszert, özvegyeknek és árváknak pénzsegélyt és bajaikban tá-
maszt nyújtott. A munkásokra azonban a leghathatósabb segítség
abban nyilvánult, hogy nagyobb összegű kölcsönt kaphattak, amelyet
a munkás az általa megszabott részletekben törlesztett. A munkások
egymásért vállaltak kezességet. 27 esztendőre visszatekintve, soha
sem fordult elő oly eset, hogy a tartozás hátrahagyásával valaki is
megszökött, vagy a letörlesztést a kezesekre hagyta volna. A kölcsön-
vett pénzből mindig hasznos befektetést eszközöltek. Több száz ház
épült Udvarhely megyében és Erdővidéken a Társpénztár által nyuj-
tott kölcsönből. Emellett a Társpénztár vagyona is évenként, a mai
pénz szerint, átlag hat ezer koronával gyarapodott.

A köpeci szénbánya rendszeres üzeme 1872-ben indult, 1919-ben
azután néhány évig oláh-szász tőke kísérletezett, 1925 táján pedig
véglegesen megszűnt minden.

A köpeci bányászatról megemlékezve nem akarok szó nélkül
elhaladni egy derék értékes bányász munkatársam emléke mellett,
annál is inkább, mert ez a férfiú Ádám Eva írói néven ismert szer-
kesztőnk édesatyja volt s így olvasóink lelkéhez közel áll a vérségi
kapcsolat révén is.

Kamenyitzky Benedeket 1872-ben Petrozsényből szerződtették a
köpeci bányászat megnyitására. Feladata volt a széntelepülést mély-
fúrásokkal annyira ismerített tenni, hogy a további munkálatok rend-
szeres üzemterv szerint megindulhassanak. Kamenyitzky Benedek ezt
a feladatát megoldva a szénbányászatban teljesen járatlan székelyeket
e nehéz mesterségbe bevezette s megteremtette azt a kitűnő székely
bányamunkás gárdát, amelyért későbbben a bányavállalatok között
valóságos verseny indult meg.

Kamenyitzky Benedek köztisztelőben és szeretetben álló, a noble officium világából való, puritán, szerényen élő, jólelkű férfiú volt s bár Verespatakról, Kisbányáról, Ércpatakról, Offenbányáról, Csíkbálabányáról, Petrozsényből került le Erdővidékre, annyira erdővidéki volt, mintha bölcsője is itt ringott volna. Amilyen pompás elbeszélő, írónő a leánya, olyan kellemes krónikás volt az édes atya is. Valóságos élő lexikon volt. Orbán Balázs minden kötetének adatait úgy ismerte, mintha élete feladatául tartotta volna, hogy a Székelyföldet a maga teljességében ismerje és ismertetni tudja. Kellemesen emlékezem vissza a vele töltött beszélgetéseinkre. A napi munka után, a bányatelepen csendes nyári estéken, bevonultunk a méhesébe, ahol a méhek csodálatos életéről oly vonzó előadásokat tartott, hogy rajongója lettem magam is a méheknek, de rajongója lettem annak a Székelyföldnek, amelyet ugyancsak tőle tanultam ismerni, főként a népet, annak jellemét és lelkületét, a történelmi családokat és a 48-as hősi küzdelmeknek színtereit.

Különösen mély benyomást tett reám Görgey Arthurról, a szabadságharc legendás tábornokáról szóló megemlékezése.

Görgey Arthur ugyanis az 1872-es években, mint technikai szakértő több hetet töltött Kamenyitzky Benedekkel a feltárandó bányaterületen. Egy ilyen geológiai tanulmányút után betértek vacsorára az egyik barátai vendéglőbe. Az akkori idők szellemében, mikor híre futott a „hazaáruló Görgei“ ott-tartózkodásának, a vérmesebb székelyek tüntetésbe kezdtek, amit Kamenyitzky Benedek meg akart akadályozni, de Görgey nem engedte. — Lássá én nem tiltakozom az ilyenek ellen — körülbelül ezek voltak Görgey szavai, — mert a nemzetnek szüksége van arra, hogy ne a balvégzetet lássa a dicsőségesen indult szabadságharc katasztrófájában, hanem az embert, aki a szent ügyet árulásával elbukatta. Jobb ez így, maradjak én csak „hazaáruló“, kiközösítettje ennek a nemzedéknek. Az idő gyógyít s a szellemi látókör is tisztul.

Gyermekkoromban: színpadokon, társaságban, költeményekben egyebet sem hallottam mint „Görgey az áruló“. De csodálatosképen sohase tudott bennem gyökeret verni ez a vád, sőt amint valóban tisztult a szellemi látóköröm, kialakult bennem az a meggyőződés, hogy Görgey Arthur a legnagyobb magyar hadvezérek egyike. Ezt a hitemet nagyban erősítette az a kép, amelyet Kamenyitzky Benedektől kaptam Görgey Arthurról, „a hazaárulóról“, kinek vacsoráját is megzavarják, de aki megmarad főséges nagyságában és igazának tudatában, s nem perlekedik a nemzeti közvéleménnyel.

Kamenyitzky Benedek Offenbányán született s a 48-as időket mint 8 éves gyermek Offenbányán élte át. Az Aranyos vidék szépségeiről is nagy elragadtatással és élénk színekkel beszélt, úgy hogy egy tanulmányi kirándulást tettünk együtt Köpecről Offenbányára. Tordáról Offenbányára vezető út, az Aranyos folyó mentén tájszép- ségekben egyike a legcsodálatosabbaknak. Tündérvilágból való képsorozatok lepik meg az utazót minden fordulónál. A milánói dómok, a notredámok, a budapesti parlament formájú hegytömbök, a páduai, pizai ferde tornyok és több ehhez hasonló szépséges csodák a te-

remtő művészi kezével kialakítva: 40 km.-es szakaszon templomi áhítattal telítik a lelket.

Istenem! Be gyönyörű is vagy te Erdély s milyen kár hogy a Királyhágón innen oly kevesen ismerik szépségeidet!

Amint kiértünk e káprázatos szorosból Offenbánya szélesbedő völgyébe, az Aranyos patakon átvezető hídra érve, Kamenyitzky Benedek arca elborul, szemét pillanatra elfödi s kíváncsiskodásomra a következő borzalmas 48-as eseményt mondja el.

Mint kis gyermek, itt állottam a hídon s néztem ott a térségen gyűlést tartó mócokat. Hosszú lándzsa volt mindeniknél, amelyekkel vadul hadonásztak. Egy bányamunkás asszonya haladt el mellettük, karján egy év körüli gyermekkel. Előugrik a tömegből egy ördögi alak és beledöfi a lándzsát a gyermekbe s vad ordítózással ugrándozásokkal a tömeghez szalad s nagy diadallal mutatja a lándzsán vonagló gyermeket. Rettenetes emlékem, amelyre mindig borzadозással gondolok. Ez a vad tömeg vonult fel Abrudbánya és Zalatna ellen s ezek mészárolták le az Ompolynál az utolsó emberig a menekülő bányatisztviselőket és családtagjaikat 1848. okt. 23-án.

Istenem — gondolám ekkor — be gonosz teremtményekkel népesítetted be erdélyi tündérvilágodat!

Hát lehet az ilyen népet szeretni? Lehet ennél testvértességről beszélni? És nem hallottunk-e a közel multban is (90 év után) „Bertalan éjszakák rendezéséről“?

Kamenyitzky Benedek vérbeli bányásznak mondható, mert nagyatyja Kamenyitzky Ferenc Antal 1805-ben nyitotta meg a csikbalánbányai rézbányát. És leánya...? Nem vérbeli bányász-e ő is, aki lelkéből aknázza azokat a kincseket, amelyek a magyar irodalom értékeivé válnak? Abban az időben, amikor azokon az akác, mézillatos estéken a régi világról beszélgetve élvezték az erdővidéki bűbajos nyári estéket, Ádám Éva frői készsége még alakulóban volt, még csak sejtelmes érzésként élt az benne, de édesatyja gyakran, mintha a messze jövőbe látna, felragyogó szemmel beszélt az Ő költői lelkű Etelkájáról.

A bánya első igazgatója Greguss János bányamérnök volt, (utolsó magyar igazgatója Hoffmann Géza, e cikk írója) akinek működése alatt nagyszerű virágzásnak indult a magyar vállalat. Greguss Jánost is magához ölelte az Erdővidéki talaj, annyira, hogy teljesen beleolvadt lelkével s előkelő székely ős családból nősült. Feleségül vette sepsiszentgyörgyi és szotyori Gidófalvy Annát. Ma ott pihen a köpeci temetőben, hogy haló porában is egyesülve maradjon a sors által kijelölt kedves otthonával.

A bányavállalat elnöke, id. Zeyk József báró is méltó arra, hogy a székelyföldi értékek között megemlékezzem róla. A bányauzem nem volt lukratív, alig jövedelmezett valamit, mert erős versenytársa volt az Erdővidék és Háromszék olcsó tűzifája (Háromszék volt Magyarország legerdősebb területe), s mikor a termelési viszonyok súlyosbodni kezdtek s új befektetésekre lett volna szükség, akkor szó volt arról, hogy idegen tőke kezébe kell bocsátani az üzemet. Lett volna alkalom erre is, mert sűrűn jelentkeztek belga, német, zsidó érdekeltségek, de Zeyk József hajthatatlan maradt abban a ha-

zafias felfogásában, hogy a székely munkások sorsa csakis magyar tőke kezében van biztosítva. Amíg ő intézi a vállalat sorsát — a köpeczi szénbánya székely marad!

Székely is maradt, mert Zeyk József a háború befejezését nem érte meg, de mintha a lelkével összeforrott bánya a gazdájához igazodott volna. 1913—14-ben csodálatos katasztrófák zúdultak a más-különbén szelíd üzemre. Vízbetörések, tüzek, földrengés, hegycsúszamlás oly nehéz viszonyokat teremtettek, hogy az új tőke elkerülhetetlenné vált, tehát idegen érdekeltséget kellett bevonni. De még mindig magyar maradt, amde a bányüzem már halálos betegség tüneteit jelezte. S amikor nagyot fordult a világ s a székely nép gazdája is az oláh lett, a bánya is az ő kezükbe ment át. Hiába jött segítségükre a szász tőke, Zeyk József báró szelleme ott lebegett az ő székely bányája felett s eltemetődött minden.

Ifjú, magyar bányászok! Erdővidék kincsei visszavárnak minket. Most már csak ti vagytok hivatottak arra, akik ezen a pályán működve a Csonkaházában találtatok az átmeneli időre munkakört, — amikor az út hazátokba visszavisz: — legyen az út nemcsak diadalmas, de hozza el a székely bányának is a feltámadását s munkátok nyomán induljon meg újra az a pezsgő, eleven magyar gazdasági élet, amelyet mi, öregek megteremteni akartunk, de az idők kegyetlensége halálos fagyba borította zsenge ültetvényeinket. Szerencse fel!

Pál Gáborné

Erdély Nagyasszonya

A hazáért való hősiesség történeteiben mindenkor a férfi az, — akinek tetteit dicsőítik. Versek és énekek beszélnek a vitézek hősiességéről, akik életüket áldozták az országért — kitüntetések díszítik azokat, akik munkájukkal és tudásukkal szolgálták a hazát. De ki beszél vajjon a nők hősiességéről, az áldozatról, amit az asszonyok hoznak a nemzetért!?

Az erdélyi asszonyok tetteit nem jegyzi fel aranybetűk. Mégis ragyognak azok. Ott fénylenek a férfiak, apák, gyermekek szívében és adnak új erőt nekik az új küzdelemhez. Ott fénylenek az erdélyi égen és megvilágítják az utat, amelyen haladni kell.

Egy gyöngye, törékeny asszonyról szól ez a történet itt.

Erdélyből hozta nevét szárnyán a hír. Erdélyi legendák beszéltek róla. Pál Gábornéről.

— Ki az?

— Egy csodálatos asszony — mondták tiszteletadóan a nevét. — Falvakat váltott meg a nyomorúságtól. Veszendőbe ment népművészetet keltett új életre. Kenyeret adott a csíki székelyeknek.

Ime a történet:

A világháború után nagy árvaság szállt a székely falvakra. A székely viézség nem tagadta meg magát. Ezernyi fakeszt hirdette ezt a viézséget a harctereken — ezernyi özvegy és árva Székelyor-

szágban. S ahogy jött a román megszállás, — sötét nyomorúság borult a székely vármegyékre.

Nem volt kenyér. Hadiözvegyek, hadiárvak néztek síró szemmel az égre. De haj — sokan sírtak akkor szép Erdélyországban. Ki akadt volna, aki meghallja a csíki özvegyek és árvák segélykiáltását?

Egy gyöngye asszony, fehér violaszál — mégis meghallotta. Pál Gábor, magyar képviselő felesége.

— Én Uram Istenem! — fohászkodott. — Adj erőt, hogy segíteni tudjak!

Megcsókolta két kicsi gyermekét — és útnak indult. Kivezető utat keresni a nyomorúságból.

Keresett, kutatott, míg egyszercsak megakadt a tekintete egy templomi szőnyegen.

— Be szép ez a szőnyeg!

— Pedig van vagy százesztendő. Meg aztán itt szőtték ezt minálunk.

— Hogyan, hát itt tudnak szőnyeget szőni?

— Valamikor tudtak. Messze földre elvitték a csíki szőnyeget. Drága pénzt adtak értük. De aztán jött a gyári szőnyeg s a csíki menyecskék abbahagyták a szövést.

Pál Gáborné lelkében nagy elhatározás támadt.

— Ért-e még valaki ehhez a tudományhoz?

Bizony, hogy nem értett. Megkérdezett egy falut — kettőt — hiába. A harmadikban aztán rátalált egy öreg-öreg asszonyra, aki még mestere volt e munkának.

Pál Gábor képviselő felesége hazavitte ezt az öregasszonyt az otthonába. Szövőszékhez ültette s ő maga is odaült mellé.

Három egész hónapig dolgozott napestig a székely asszony. Három egész hónapig tanulta Pál Gáborné a szőnyegszövést. Akkorra mestere lett a munkának maga is.

— Nem lesz többé nyomorúság, asszonyok! — mondta a falvakban. — Jertek, szőjjetek szőnyeget.

És megindult a munka. Kattogott a szövőszék Csíkországban, futott a vetéllő, gyarapodtak a szőnyegek, — kivirultak rajta az ősi szép minták, amiket száz-kétszáz évvel azelőtt szőttek a csíki asszonyok.

Pál Gáborné pedig felvette magára a székely szőttes ruhát, fekete pruszlikot, fehér ingvállat — és elvitte a szőnyeget az erdélyi kiállításokra. Temesvárra, Szebenbe, Szatmárra, Kolozsvárra, Bukarestbe. És csengő ezüstpénz jött mindenünnen a kiállított szőnyegekért.

Miféle gonosz tündér volt az, aki észrevette, hogy hiba van a szőnyegben. Mi volna az?! — Hát: hogy könnyen fakul, nem állja a színe a napot, sem a nedvességet.

Nosza, lett nagy ijedelem.

— Ne féljete! — mondta Pál Gáborné. — És útnak indult megint. Bekopogtatott az erdélyi kúriákra. Ki ad tanácsot, hogy miképp lehet napállóvá, időtállóvá tenni a szőnyegek színét?

Addig kutatott, addig keresett, míg egyszercsak egy régi templomban feltáruit előtte egy vaspántos láda. Molyette régi selymek, horpadt kelyhek között réges-régi könyv penészedett. S a könyvben

meg volt írva, hogy mikép lehet fűvekből, levelekből festéket főzni. Olyan festéket, amely sohasem fakul.

— Hamar csak, asszonyok — gyorsan az erdőbe. Szedjétek meg a fűveket, leveleket, lássuk, milyen festéket adnak.

Maga főzte, maga keverte. Maga festette meg a fonalat. És ime: eleven színű, szépséges, nem fakuló szőnyegek kerültek ki attól kezdve a csíki asszonyok kezéből.

Híre ment, híre nőtt ismét a csíki székely szőnyegeknek. Meszsze földről jöttek a rendelések. S a csodaszőnyegek kenyeret hoztak, jólétet hoztak a székely falvakba.

— Áldja meg az Isten mind a két kezével — mondták Pál Gábornéra az asszonyok. — Ő mentett meg minket.

— Bizony, ott esett el az én uram még Galiciában, — öt árvával maradtam itt egyedül. S lám csak — kiházásítottam a két fiamat, férjhezadtam mind a három leányom, — ágyat, szekrényt, párnát, aprójószágot mindnek úgy adtam, mint akármelyik nagy gazda. S mindent a szőnyegből.

Egész Csík-megye, egész Erdély visszhangzott Pál Gáborné dícséretétől. Csak a jóbarátok szóltak néha.

— Sápadt vagy, kedves. Megárt a sok munka. — Csak Pál Gábor képviselő aggódott.

— Lelkem — mondta szépen a feleségének — nem neked való ez! Gyöngye vagy te ehhez a sok fáradtsághoz. Hadd el — hadd el, majd csinálják mások.

Mondta, próbálta erélyesen is.

— Megtiltom, hogy tönkretedd magad!

Pál Gáborné nem felelt. Kitekintett az ablakon a falu felé, azon túl a másik, harmadik falura, — látta az egész vármegyét — a fatornyos templomokat, — amelyek mint magasra emelt esedező kezek — intettek feléje.

— Nem, nem hagyom el az én székely népem — suttogetta magában.

És föléje hajolt az ő színt-adó fűveinek. Hozzájuk öntötte a vegyszereket — főzte, keverte a festéket tovább. Gőz szállt fel a festékből és homályba borította a gyöngye alakot.

És egyszer csak elhanyatlott Pál Gáborné a színes fűvek mellett.

Letörött a gyöngye violaszál. Megölte a festékek ártalmas gőze.

Sírva állt koporsójánál férje és két kis gyermeke. Sírvan állt ott egész Erdély. Bánatosan kattognak a szőnyegszövő-székek messze Csikországbán. Életét áldozta egy hős magyar asszony az ő székely népének javáért.

De a neve, Pál Gáborné neve ott fénylik, ott ragyog mindörökké minden erdélyi magyar szívében — minden székely asszony szívében.

Gramantik Margit.

Apáczai Csere János

Irta: Dr. ZIMÁNDI PIUS premontrei tanár

Prohászka Lajos egy. tanár írja egyik könyvében: „A magyarság a pazarlás népe. Gens sui prodiga. Elhullogatja értékeit, elfelejti, vagy másoknak hagyja őket“. (Vándor és bujdosó 143. l.) Ezek a szavak jutnak eszembe, mikor háromszáz év távolából elélem rajzoló-dik Apáczai Csere János rokonszenves, sápadtan szomorú, fiatal arca. Tágranyilt szeméből a lángelme és a küldetéstudat csillog felénk. Elszántsága mellett is riadt tekintetéből vádlóan mered elő az üldöztetések keserősége. Erdélyben nyugszik jeltelen sírban. Tüdővész viszi el harmincnégy éves korában. Itthon alig öt évet működik, de ez alatt megtanulja, hogy „sósabbak itt a könnyek és a fájdalom is mások, ezerszer messiások a magyar messiások“. „Napfény-ország“ egyetemi katedrával kínálja, dicsőséggel és anyagi függetlenséggel, mégis visszajön „a nagy szürke magyar ég“ alá. Magyar fajáért emésztődik el és kettejük közül — nyugodtan elmondhatta volna ugyancsak Adyval —: „Te tudod, hogy én adtam többet . . . Drága tudás az én tudásom . . . Irigy buták üznek és zavarnak“. Sorsa a magyar sors tragédiája, akárcsak nagy kortársáé, a költő Zrinyi Miklósé.

A tizenhetedik század legnagyobb magyar pedagógusa, nyugat legmodernebb filozófiai eszméinek itthon hirdetője, a nemzet lelkiismeretének ebresztetője, a magyar közművelődés és közoktatás megalkuvást nem ismerő harcosa.

Sajnálattal forduljunk feléje tragikus sorsa miatt — vagy inkább Mécs László szavait idézzük rá: „Egy ismeretlen, ősi fényű — örök titokról elszakadtnak, — küldöncnek jöttem s eltűnök majd, — ha üzenetem általadtam“.

Ne legyünk a pazarlás népe. Nem szabad, hogy feledésünknek gazdag úrpalástját dobjuk Apáczai Csere János felé, hiszen a magyar életet jött szebbé tenni. Ismerkedjünk meg vele közelebről!

1625. június 10 én a Barcaságban, Apáca nevű községben bámul először álomlátó szeme a „nagy szürke magyar égre“. Szegény református földműves szülők gyermeke. Talán sose került volna iskolába, ha ki nem ragadta volna környezetéből az a kedves epizód, amelyet szájhagyomány tartott fenn. Átutazó diákok énekelnek a falu egy kis viskójában, a földszintes ablakon kíváncsi szemmel bámul be egy rongyos fiúcska. A diákok behívják, énekeltetnek vele, megtetszik nekik, magukkal viszik. Így kerül Apácai a kolozsvári kollégiumba. Onnan Gyulaféhevárra. Nagy tehetségével kitűnik és az erdélyi reformátusok püspöke Geleji Katona István kiküldi a hollandiai egyetemekre.

Egy nyári nap vág neki a nagy útnak a 23 éves fiatalember. Először a franekerai egyetemre iratkozik be, de ugyanezen év őszén már a leydeni egyetem anyakönyvében találjuk nevét: Itt főleg keleti nyelvekkel foglalkozott. Megfordul a holland városokban, minden biznnyal Hágában is, mely már akkor „egy igen nevezetes falu“. Végre is Utrechtben köt ki, vagy ahogy ők nevezték Ultrajektumban 1650-ben. Közben a hardervijki egyetemen megszerzi a doktori fokozatot

a hittudományokból. Ez itt az első doktorátus, nagy ünnepegyességgel avatják hát áprilisban; szeptember végén pedig, 26 éves korában feleségül vesz egy törékeny kis holland lányt az utrechti Katalin templomban, a dallamos nevű Aletta van der Maet-ot.

Álljunk meg egy percre ennek a beteges asszonykának az emlékénel, aki otthagya hozzátartozókat, jómódot, kultúréletet, hűen követte férjét idegenek közé kelet egy kis országába, aki kitartott mellette a nehéz években és aki férjét alig egy évvel halála után követte a sírba. Áprily Lajos egy tavaszi vasárnap délután a házsongárdi temetőben „tört kövön és porladó kereszten Aletta van der Maet nevét” kereste.

Tudtam, hogy itt ringatja rég az álom
S tudtam, elmúlt nevét már nem találom.

De a vasárnap délutáni csendben
Nagyon dalolt a név zenéje bennem.

S amíg dalolt, a századokba néztem
S a holt professzor szellemét idéztem,

Akinek egyszer meleg lett a vére
Aletta van der Maet meleg nevére.

Ha jött a harcok lázadó sötétje,
Fénnyel dalolt a név, hogy féltve védje.

S a dallamot karral kísérve halkan,
Napsugaras nyugat dalolt a dalban,

Hol a sötétség tenger árja ellen
Ragyogó gátat épített a szellem.

Aletta van der Maet nevét susogta,
Mikor a béke bús szemét befogta.

S mikor a hálátlan világ temette,
Aletta búja jajgatott felette,

Míg dörgő fenséggel bűgött le rája
A kálvinista templom orgonája.

—

Gyámoltalan nő — szól a régi fáma —
Urát keresve, sírba ment utána . . .

*

Apácai Utrechtben megismerkedett Descartes eszméivel és általában a nyugatot akkor mozgató legmodernebb gondolatokkal. Ebben az idegen környezetben is annyira kivált, hogy egyetemi tanárnak hívták meg, de ő nem ezt fogadta el, hanem az erdélyi református, püspök, Csulai Györgynek meghívását. Öt éves hollandiai tartózkodás után útnak indulelve nagy idealizmussal, nagystílu reformtervekkel. Az utazást akadályok késleltetik. Mintegy maga igazolásául, hogy nem fecsérelte az időt haszontalanul, de méginkább abból a

meggondolásból, hogy hazáját az elmaradottságból csak magyar nyelvű tudós munkák emelhetik ki, megírja és Utrechtben kiadja Enciklopédiáját. Olyan meghatóan írja előszavában: Tűzvész idején az emberek felejtenek ételt, italt, álmot és menteni igyekeznek. „Ennek a látománynak a képe éjjel-nappal mintegy szemeim előtt forgott és annyira furdalta bús szívemet, hogy azért gyakran nem is alhatám, ... egyedül e nyugtalanító gonddal vesződtem: vajjon miképen lehetne segíteni kedves hazámon. Annak okáért nekidühösödtem az írógatásnak“. Ennek a nekidühösödésnek eredménye legerjedelmesebb műve a „Magyar Enciklopédia, azaz minden igaz és hasznos bölcsességnek szép rendbe foglalása és magyar nyelven világra bocsátása“.

A legkülönbözőbb tudományokról van ebben a könyvben szó. Az igaz, hogy nem eredeti munka. Helyes értékeléséhez azonban tudnunk kell, hogy maga Apácai tankönyvnek szánta, nem pedig önálló tudós műnek.

A szép és hasznos tudományon kívül azonban sok gyermekieséget is olvashatunk itt. Így pl. megtudjuk, hogy az elefánt napimádó. „Csudálkoznak az égen és a két világosító állatot ugyan tisztelni látatnak. Mivel újhódkor folyóvízbe szállnak, holott magukat nagy pompásan vízzel meghintik“, aztán faágakat mozgatdogálnak a holdra nézve. „Az embert felette igen szereti“ az elefánt, viszont iszonyodik az egerektől, a disznók rőfögésétől és a veres színtől. A sárkányokkal is „szüntelen való ellenkezése vagyok“, „mivel ezek az ő vérét szomszúhozzák“. „Közel járul az emberi okossághoz és jóindulatokhoz, honnan amint írják szólni és írni megtanul“. Ha harcolniok kell, rendben állnak magok, a nyilakat a megsebesettekből mint valami borbélyok gyengén kivonják“. Végül „tengeren kelletvén által menni, a hajóba addig nem szállnak, míg az ő igazgatóik esküvéssel meg nem erősítik, hogy ismét vissza nem jönnek“.

Az oroszlan nem veszélyes, hiszen „kegyes szeretettel szereti azokat, akikkel forog. Fél a kerekek forgásától, a fényes és fehér színtől, a kakas taréjától, kukorékolásától, leginkább pedig a tűztől“. „Az alázatosan könyörgőknek és az előtte leborultaknak megkegyelmez, ha kegyetlenkedik pedig, inkább a férfiakra, mint az asszonyokra. Ha jóllakott, játékos, jókedvű, nyájas. A majommal nagy barátsága vagyok“.

A kígyók már nem olyan lovagiasak, mint az oroszlanok, mert „az asszonyokat inkább gyűlölik, mint a férfiakat“.

Némely állatot egy pár szóval elintézt. Pl. a pókról csak ennyit jegyez fel: „Csuda mesterséggel csinálja az ő hálóját“. A főnixről már bővebben szól: „A fénix igen ritka madár (talán nincs is sehol a világon). Boldog Arábiában mondatik élni, élni mondom hat-száz esztendőig, sőt még tovább is. Akkor osztán drága szerszámokból fészket csinál, mely a nap melegétől felgyulladván, az ő testét hamuvá változtatja, melyből aztán megújulván, feltámad“. Ismeri Apácai a griffmadarat is. A madaraktól egyébként sok szépet is tanulhatunk. Így „a gólya az ő megvénhűdt s nem repeshető szüleit a zöldségre viszi szárnyain és hogy eleget ettek, meg a fészekbe segíti“. A galamb „egyszer szerzett házasságát“ hűségesen megtartja, a görlice pedig „özvegységében mindenütt egyedül jár, mindenütt

nyeg, soha zöld ágon nem ül". A delfin „gyönyörködik a Simon nevben, melyet ha meghall, messzünnen is eljön reá". A potyka annál lustább. Oly rest, hogyha „a csuka fel nem ébresztené, talán éhen halna meg".

Gyakorlati tanácsokat is olvashatunk itt. Márciusban, júliusban és augusztusban nem jó borral élni, „hanem igyál vékony és régi sert inkább". Ellenben decemberben „bort igyál", ha pedig alkoholistá szenvedélyétől akar valaki megszabadulni, fogjon egy harcsát, fojtja meg borban és ezt a bort igya meg: „bor nem issza léssen". „A savanyú káposzta leve a fejen haját nevel". Az álmatlanságban szenvedők, „édes, mandolás, nádmézes salátát egyenek utolszor, lábokokat is jó evégett ottan-ottan megmosni, tisztességes tréfákkal jó magokat megújítani".

Csalhatatlanul eső léssen, ha a nap feljövén, mocskos, ha a békák felette regélnek, végül, ha a gazdaasszonyok fogai vészketnek.

Az ekkéig megtörtént dolgokról című fejezet is kritikátlanságával lep meg bennünket. A magyar történelemből alig vesz be egy pár adatot, de ilyenféleképp pontosan tájékoztatja olvasóit, hogy pl. 1612-ben „Cadában tündérgyermeknek hallatott csudálatos kiáltások".

Az Enciklopédia mindezek ellenére értékes alkotás. Az itt felsorolt furcsaságok a vaskos kötetből egyrészt célzatosan kiszemelt részletek a sok más értékes ismeret közül. A XVII. században „a földrajz, természetrajz, kémia, fizika és orvostudomány tele volt babonás dolgokkal és naív tanításokkal". (Pintér.)

Érdeme Apáczainak, hogy megadja a XVII. századi Európa tudományának keresztmetszetét: könyve rövid foglalata kora tudományos ismereteinek. Bár egyik-másik forrása külföldön már akkor elavult volt. Egy Descartes-ot, Ramust, Kopernikust és a többi hatalmas szellemet ő szólaltatja meg először magyarul. Kopernikus csillagászati felfedezéseit elsőnek ő hirdeti nálunk. Úttörő volt nyelvészeti téren is. Magyar tudományos munka ezidőben csak hittudományok köréből jelent meg, a tudomány maga egészében latin nyelvű volt, iskoláinkban is mindent latinul tanítottak. Apáczai felismerte az anyanyelven való tanulás rendkívüli fontosságát. Ahogy Bod Péter, XVIII. századi irodalomtörténészünk mondja: „míntegy legelsőbben jeget akart törni, a tudományok megértésére". És bizony ez a jégtörés nehezen ment. Küzdött a szavakkal ez e különben remek stíliszta és sokszor nyakatekert mondatai vannak ott is, ahol nem álltak elébe nyelvi akadályok.

Érdekesebb szavai: A szivárványt kegyeletnek hívja, a bolygókat bujdosó csillagoknak, az egyenlítő egyenesítő kerületnek és a horizontot látáshatározónak. Neki nincsenek előítéletei, hanem eleve való ítéletei, az axióma nála hiteles mondás és a sorites (lánckövetkeztetés) rakásos okoskodás. Nem szoroz, hanem sokasít és ha az eredmény páratlan szám, arra azt mondja, hogy feletlen. A gyenge egészség a tántorgó és ellentéte a vastag. Az érverés érszökés. A mennyiségtan, mértan és bölcsélet magyar műnyelvét ő alapozza meg. Egypár szó ma is őrzi emlékét: alkonyodat, arányos, együttlét, kiterjedtség, középpont, surlódás; számláló, nevező, osztó, osztandó.

Enciklopédiájának legnagyobb jelentőséget mégis az ad, hogy az újkori racionalizmus alapelveit, Descartes bölcselői eszméit magyar nyelven megszólaltatta. Szélesebb körben nem terjedtek el, mert az Enciklopédiának a legkegyetlenebb sors jutott osztályrészül, ami könyvet csak érhet: agyonhallgatták.

A „Magyar logikácskában pedig, melyet a kicsinydedek számára írt“, az akkor még csak tíz éves Rákóczi Ferencnek ajánlva, az érdekes egyéniségű Ramus Péter korában nagy hatású logikáját adta ki. (Vége köv.)

Mailáth püspök.

Az érseki méltóság adományozása annak idején elévülhetetlen érdemei jutalmazására történt, de az erdélyi ember lelkében és Erdély történetében, mint Mailáth püspök van kítörülhetetlenül bevésve. Rajongó szeretet, meleg hála és végtelen tisztelet veszi körül Őt ma is.

Jól esik megemlékeznünk arról, hogy most május 1-én mult 42 éve annak, hogy Mailáth Gusztáv Károly grófot püspökké szentelte Simor János hercegprimás. (Az erdélyi püspök teljes életrajzát 1938. jún. 30. sz. ban ismertettük.)

Bizonyára jól esik olvasóinknak, ha felejtethetlen pöspökünk jelenlegi állapotáról tájékoztatást adunk, hiszen ott a szanatorium csendjében oly visszavonultan él, hogy a kiszivárgó hírek is legtöbbször csak találgatások. Látogatókat nem fogadnak. Ferencz Béni főtit. érseki titkár úr egykori főpásztora iránti örök hűséggel és lelkijósággal áll a beteg mellett és bizonyára életének szomorú, de szép emléke lesz az ott töltött idő. Negyedik éve már, hogy ott élnek a szanatorium csendjében.

A püspök úr egészségi állapota változó. Szellemi frissesség és teljes lankadás váltogatja egymást. A nem régiben történt pápa választás gyönyörű ünnepségét a rádión hallgatta végig és imával kapcsolódott bele a szertartás menetébe. Tudvalevőleg az eucharistikus kongresszus idején, Paccelli biboros nagy lefoglaltsága miatt személyesen el nem mehetvén, különös megbízással két megbízottját küldötte el a beteg Mailáth érsek látogatására.

Erdélyi egyházmegyéje kiküldöttei pedig két év előtt keresték fel és ez alkalommal fénykép felvételt készítettek. A képen láthatók Mailáth érsek úr, körül: Márton Áron akkor kolozsvári plébános, ma Erdély püspöke, Balázs András kanonok, Boga Alajos státusi referens, Bálint József kath. népszövetségi igazgató, Gyárfás Elemér volt státusi elnök, Inczédi Jksmann Ödön egyház m. tanács alelnök és Jelen Gyula főgondnok.

Szállnak, szállnak az emlékek Mailáth püspök körül

K. E.

D u d a b á

Írta: DR. ÁBRAHÁM AMBRUS

Az ágy előtt ült a kicsi bükkfaszéken s pityókát hántott, mikor utoljára láttam. A medvefűtőben csersegett a nyírfa, a sod görbületét befogta a korom, a káholy végiben pisláskolt az öreg szusztora s a csempe hátuljáról gomolyogva duvadt a füst az üres hiuba.

Az asztalon a kender-abrosz sorka alul kinézett egy fél barna rozskenyér. A kenyér mellett volt a varasnyelű bicska s a deszkadézsából kilátszott a frissen sózott túró. Mindezek körül hanyag rendetlenségben talált magának helyet egy kicsi őrlött só, egy tábla szalonna, emellett a fatál s benne a fakalán.

Az öreg kotló kotyogott az asztal alatt s néha dühösen vágott bele csőrével a ház sorkába támasztott kenyér-lisztes zsákba. A csűr-kék csipegették a padlóra szórt kevertet s a nyitott ajtón keresztül behallatszott a gödör martján küzsködő nyírfák esti sóhajtása.

Valami nyugtalan nagy rendetlenség ülte meg a nagyházat, az ódalházat, ahol halomban csírázott a rózsapityóka, a kicsi kamarát s a halok-csomóval befedett favágót, csak az őszbecsavarodott ember jószágos, piros arcán, és tiszta, kék szemében volt valami irigylésre méltó, nagy szent nyugalom, mikor végigsiklott rajta fürkésző tekintetem, csak az ő színtelen hangjában volt valami boldog nagy békeség, mikor azt felelte: mű jól vagyunk.

Mert hát ő így beszélt akkor is, ha csak magáról esett a szó. Pedig hányszor mondtam már neki, hogy így csak a királyok szoktak beszélni. De hiába. — Mű nem vagyunk királyok, de mű méges így beszélünk, met tehessük. És a furulya? A má' nincs nekünk, azt eladtuk, hangzik a szaggatott válasz. — Hát azt kinek. — Azt a német sógornak. — Hát azt ugyanbiza mikor? — Hát az úgy volt — fúzi tovább a szót a szorgoskodó öreg — hogy, mikor a háború alatt itt voltak a német katonák, azok akik a magik házikban laktak, sokszor átjövénnek hezzám, hogy furulyáljak nekik. Én furulyáltam es. Egyszer osztán az egyik német, mikor haza készült, azt kérdezte, hogy nem adnám-e el neki a furulyát. — Én el, mondtam neki. — És mennyiért kérdé esment a német. — Én erre kinyujtám az egyik nagyujjom s azt mondtam, hogy — ánc. Ánc — kérdé esment a német? — Ánc — mondtam én rejjá hejjeslőleg. — Erre a német a kezembe nyomá az egyetlen ezüst koronát, elmene s vélle a furulya.

Mintha gyermekéveim emlékeiből viitt volna el valaki valamit nagyon messzire, úgy hatottak reám az öreg ember szavai. Valami méla fájdalom szállta meg a szívem, a lelkem s az agyam, mikor rá nézett az öreg s a kicsi tekenyőben vacskolni kezdte a hántott pityókát...

Mert szerettem Dudabát s szerettem nagyon azt a hét sütött likkal megtűzdelt likas magyarófa darabocskát, melyből annyiszor sirt fel a természet szabad ölén élő ember rejtett tájdalma s a szívnek ritkán érzett, de akkor igaz öröme. Szerettem Dudabát, pedig ő nem volt sem előkelő, ő nem volt sem tudós, sem pedig gazdag, csak egyszerűen ember volt és boldog volt; az egyedüli boldog em-

ber, akit életemben láttam. — Ember volt, akinek ajkáról nem hangzott panasz szó, aki sohasem akart többet, mint amit csendesen megadott az élet, akinek nem volt teljesíthetetlen vágya és megvalósulhatatlan álma.

Az erdőn született egy bornafából összerótt házban a Hargita alján, azon a lankás közön, melyet a Kápolna-mező — és Sugó-pataka fog közre Kerekbükk teteje alatt. Apja pásztor ember volt s őt is annak szánta. Kecskék és juhok után lépegefett lószőr pórással ügyiben felkötözött talpalt bocskorában Nagyverem ódalától fel a Vállus-kútig s Buggyanó pusztájától Lúgfőző árkáig. És ilyenkor, ha már vereslett a kos-eper feje s a báránycák nem kértek „eperlevelet“, a kicsi Antal János Duda furulyáján felcsendült az örök pásztor nóta:

A nyíresből, a nyárasba,
Egyik likból, a másikba...

Iskolába nem járt, templomba nem hívta a harang, de szívében ott élt az iszénfélelem, ajkáról nem hallottam káromkodó szokat. A fenyős és bükkös erdők koszoruzta bokros és füves mező volt az iskolája s ez volt a temploma. Itt leste a virágnylást, itt érte a levélhullás s innen állott bé a mérték alá, mikor hívta a törvény...

A haja szürke volt, mikor a szomszédunk lett. Először csak keresztelőn, radinakor s lakodalom után látogatott hozzánk és furulyálta sokszor és fáradhatatlanul a lassu kétlépetüst:

Elvesztettem kecskéimet
Megver apám érte...

Ilyenkor a sod mellé meglapultam s úgy elnézegettem az öreg Dudát, amint széles melléből zörejhangokkal adott mellekzöngét a furulya-hanghoz és elnézegettem az öreg örömapát és örömanyt, mikor hajtott térdrel és rancos képpel járták a „lassút“ az agyagtapszos házföldjén...

Később gyakrabban megfordult nálunk. Atyám ellátta tűzifával s ő dolgozott nekünk. Mikor, mint nagyobbacska diák haza-haza mentem, sokszor találtam ott házunk előtt a hídon s ilyenkor mindig megküzdöttünk. Persze ő volt az erősebb. Egyszer aztán szinte ug-rásszerűleg megnőttem s meg is erősödtem. Mint egy kupa lisztet kaptam fel az öreget a hídról s a patak felé vittem. Dudabá nem ijedt meg és nem erőlködött, csak annyit mondott: többet diákkal s urval nem küzdünk...

Arattunk, takartunk, kapáltunk együtt sokat s mikor nagyobbacska lettem, együtt kaszáltunk is. Igen jó dolgu, kis igényű és fáradhatatlan ember volt, aki nem unt a munkát, nem válogatott, nem panaszkodott, soha senkire irígy nem volt és senkit meg nem szólt...

Ereje fogyogatott, amint telt az idő, de ő a legvastagabb fűben s a legnagyobb napsütésben sem akart a renddel elmaradni tőlem. — De egyszer csak mégis elmaradt végleg. Atyám, aki akkor István öcsém-mel máshol volt elfoglalva, azzal bízott meg, hogy Dudabával menjek el kaszálni le az Ölt partjára. És Dudabá jött. Jött reggel a hosszú, hágós, poros országúton és jött rendületlenül az illatos, virágos, vastag, imolás fűben. Szakadtak a rendek marhaderék vastagságban, ijesztően nőtt a kaszatarló s mi csak egyszer izzadtunk meg — reggel...

Hazamenet csendes volt Dudabá. Arcára hosszú, mély árkot vágott a fáradság, járása csoszogós volt, mint kaszásé a fűben s mikor hazaértünk, nem jött vacsorára. Anyám kérdésére nem mondtam egyebet, minthogy fáradt az öreg, mert nem akart elmaradni tőlem...

Mikor másnap találkoztam vele, a szemembe mondta: diákkal s uval többet nem kaszálunk. — És azóta nem jött dolgozni el hozzánk. Ha munkáját elvégezte, kiült az útra s ha valaki járó kelő dologra bízatta, csak azt felelte: mű ma többet nem dolgozunk, ha dolog, ne dicsird...

Egyszer a falumból soká elmaradtam. Mikor aztán újra hazamentem, meghatottan láttam, hogy a Dudabá házatáján kialudt az élet. A ház zárva volt s a gazdátlan udvaron nagyott nőtt a bogáncs...

A gödör-marti nyírfákkal tovább küzsdik a szél, mondogat a patak s a tusnádi öreg templom előtt, hol messze multak bánatáról mesét mond a fenyő, kalapszegős fehér harisnyában, kék hímes ujjosban s fekete kalapban — jeltelen hant alatt aluszik Dudabá.

Tavaszdik, hajnalodik

Északon már megolvadt a trianoni jég,
Bár a magasabb helyeken van belőle még.

Várjuk most, hogy fel kel végre keleten a nap
S vérrel szerzett szép hazánk még új erőre kap.

Azután majd dél felől jön éltető meleg,
Vágyaink gyümölcsét ott is hadd érlelje meg.

Végre talán napnyugtán is remélnünk szabad,
Bár sötétben reménybimbó nehezen fakad.

A.

Megalakult a rezesbanda

Irta: ADÁM ÉVA

Két csudálatos nagy kő feküdt a házunk előtt. Szorosan az ablakok alatt. Méter magas, hatalmas négyszögű kövek. Ha most látnék ilyen: legalább is Thutankhament sejténém alatta.

Talán az ilyen nagy kövek alá temeti a mai ember a gyermekkor boldogságát.

Az utca összes gyermekei ezen a kövön szoktak találkozni. Én magam, mint tulajdonos ott ültem a kövek tetején és szembe kacagtam a nappal.

Székelyföldön valahogy a napfény is más. A tavaszi fény végig ömlött a kis utcán s a fehér kicsi házak lelkemben felértek az égig. Az ablakok alatt, a keskeny ösvényen már szárította a nap a térdig érő falusi sárt. Ez is úgy tűnt fel, mintha a száradó lábnyomok egyenesen a mennyországba vezettek volna, mert harsogó, zengő, gyö-

nyörű, szívet táncoltató hangok áradtak fel a tavaszi fényben ragyogó utcán. Az örömtől majdnem leszédültem a Thutankhamen kövek tejéről.

Mintha belém szorult volna százezer kacagó gyermek lelke, úgy rohantam be a sárga rácsos kapun és viharos sikongatással csöditettem össze a háznépét. Éppen vendégek is voltak nálunk és mindenki kiszaladt az udvarra.

Én képemből kikelve mutogattam lefelé az utcán, ahonnan a gyönyörűen harsogó, fényes trombiták eszeveszetten villogtak a napon. Ennyi örömet alig bírtam el. Hebegve kérdeztem:

— Mik azok?

Valaki megsímogatta a fejemet és így szólt:

— Te csacsi, nem szabad semminek se ilyen nagyon örülni.

— Kik azok? — hebegtem ismét repeső szívvel.

— Ezek cseh muzsikuskok.

— Mik azok a csehek?

— Te csacsi, hát emberek, szólt a nagynéném.

A tréfás Józsi bácsi, ki éppen nálunk volt, mert reggeli sétája után minden nap betért hozzánk, egy barackot nyomott a fejemre e szavakkal: sicc — kácc!

A falu népe összeszaladt és megrészegedve fénytől, hangtól, táncra perdült a sárban. Uram Isten, még Balázs Rebeka és Máris, a falu két vén leánya is összekapaszkodott, mert őket még ebben a tavaszi fergetegben se forgatta meg senki.

Áron, az öreg székely ott állott a muzsikuskok mellett. Verje meg az Isten, nem tudta velük beszélgetni, mert egyse tudta magyarul. De Áron sas-szeme rámeredt a fényes trombitákra. Nézte, hogy illeg-billeg az ujjuk. Hol ez, hol az a billentyű kattog. Ennyi az egész s már kész a muzsika.

— Ilyent műk es tudunk, ha akarunk, szólt Áron a legényekhez.

— Vaj igen bizon műk, ha még ezek es tudják, akik magyarul se tudnak!

És Áron a fejébe vette, hogy a cseh több krajcárt nem viszen ki a faluból. Jó lesz az nekik is. Majd billegetnek ők, csak éppen instrumentum kéne.

— Barassóba árulnak, vélekedett Dávid bá', aki Brassóba járogatott vásárookra.

Mityi, Gyuri árva szál cigány legény volt a faluban. Leánytestvérét Piczulának hívták és hétköznapi téglát vetettek a falu végén.

A bátyjuk a szomszéd faluban lakott s vasárnaponként ő is átjött a mi falunkba és együtt húzták a talp alá valót. Szépen, csipőre rakott lapos tenyerekkel járták az öregek is.

Egy napon Áron kijelentette, hogy Mityi Gyuriék menjenek a sujba.

Megkezdődött a szervezkedés. Brassóban megvették a trombitákat. Mindenki bándista akart lenni s becsületsértés számba ment, ha valakit nem vettek be.

Bolondok vattok, szólt erélyesen Dávidbá. Hát ki járja, ha mindenki muzsikál?

Ebbe aztán belenyugodtak.

Hiába próbálnám elmondani, hogy ment a tanulás.

Udvaron, istállóban, szénaboglyák tetején, trágyadombokon, erdőn, mezőn, mindenütt szólott egy-egy instrumentum.

Szép volt. Annak is, aki fújta, annak is, aki hallgatta. Istenem! minden szép, ami szívből jön.

És az Isten csodát is tesz. Egyszer csak fel lehetett ismerni mit muzsikál a rezesbánda.

Bánda nélkül már nem volt a faluban se lakodalom, se keresztelő. Igazán hitvány utolsó ember volt, aki bánda nélkül tartott ilyesmit.

Aron most azt indítványozta, hogy csináljanak „Temetkezési Egyletet” s a bánda tisztelje meg azt, aki után fizetnek. Híre menl a vidéken, hogy a falunkban bándával temetnek.

Egyszer csak megjelent egy hermányi atyafi és temetésre hívta a bándát Hermányba.

— Ott leszünk becsületesen, csak legyenek kietek nyugodtak.

Ez a meghívás roppant nagy tisztesség volt. Ki kell tenni magukért a bándistáknak. Még egyszer mindent elpróbáltak. Megállapodtak abban, hogy a temetőből jövet a „Hallod-e te körösi lány”-t fújják.

Azt is elhatározták, hogy nem szekereken mennek Hermányba, hanem lóháton, mert úgy szebb. A hermányiak akkora várakozásban voltak, hogy sokan már a halotról is elfelejtkeztek, mikor a falu végéről leadták a hírt:

— Lóháton jönnek a bándisták. A lovakat szépen megkötötték a temető kerítéshez, ők maguk pedig felsorakoztak a halottas ház udvarán s még akkor se akartak elhallgatni, mikor a pap kezdett beszélni.

Aztán megindult a menet a temető felé s szomorú harsogások mellett behantolták a sírt. A hozzátartozók talán még szívből sírtak, de a tömeg már nyomult a bándisták után, akik büszke önérzettel oldották el a lovak kötelét a kerítéstől és délcegen helyezkedtek el szántás-vetéstől becsületesen elcsigázott lovaikra. Kezükben villogott az instrumentum. Az arcok felfuvalkodtak, a mellek kidagadtak s most Áron intésére iszonyú harsogással zendült fel a Hallod-e te körösi lány.

A lovak a barázdában csak a pacsirta nótázásához voltak szokva, nem az instrumentumok harsanásához, most a körösi lányra hegyezni kezdték fülüket, majd rugtak egyet-kettőt a levegőbe és megvadulva vágattak szülőfalujuk felé. A bándisták előbb hangszereiket hullatták el, azután ők maguk is elpotyogtak az országúton. Valahogy mégis összeszedelőzködtek, de egyik kificomodott karral, a másik bicegő lábbal érkezett haza. Hiába titkolták, mégis kitudódott az eset.

Dávidbá, ki az instrumentumokat Barassóban megvette, csak ennyit mondott:

— Megcsúfolátok a falut, cégérnek. Nem kell vala lóra ülni.

Sok időbe telt, míg a falu kiheverte a csúfságot, de hogy végleg kiheverte azt abból tudom, hogy a „Brassói Lapok”-ban évek múltán falum részéről betűszerint ezt a hirdetést olvastam:

„A rezesbándába olyan karmester kerestetik, ki a kótához is ért.”

Vadmacskavadászat

Irta : Kamenyitzky Árpád

Péter, a szógánk, hogy Trézsit, a szógálónkat megréfálja, hát egy nagyobb vadmacska kölyket béereszte a konyhába. Osztán amikor a néném, Éva, bényita a konyhába, hát . . . neki szöke a macska a szeminek. Osztán el es felejtők az egészet.

Eccer ott ülénk hárman, a bátyám, én, meg az ecsém az asztal mellett. Ahogy Trézsi béhozá a túrőspulicka vacsorát, aszongya a bátyám, hogy a fülei emberektől hallá, hogy a Kerekmezőn vadmacskát látanak. Ammég nem elég, ha a füleiek mondták, meg kéne kérdezni a száldobosiakat es s ha osztán azok es láták, há' elhiszem — mondom én es. Osztán a vadmacska kutya egy állat, met ha jól el nem találod, há' rejád szökik s ellássa a bajodat. Met aszt úgy kell meglőni, hogy ne tuggyon rejád szökni, mert reja kell célozni a farára. Én es mikor megdobám a mű macskánkat egy köveccsel, hát úgy eltalálám, hogy elig toda átalszökni a kerten. Ahogy beszélgettünk, há'látom, hogy az ecsém, csak a túrót szedegeti, de a puliszkát nem — Hallád-e hé — mondom — ne szedd le a túrót mind!

Há' másnap veszi bátyám a puskát. — Na egy kicsit széjjel-nézek az erdőbe, hátha a vadmacskát es megtalálom. Elindul, s műk es utánna. — No tük csak nyughassatok idehaza — mondja. De héjába mondá, met azér' műk es menyünk. A hogy menyünk, hát a patak martyán az ecsém egy nagy szarvasbogarat láta, s avval erőssen elvót bajmolódva. Éppeg abba a pillantásba én es látom, hogy a Nagy Lajos úr fenyvessibe rózsaszínű rokoja villog a bokrok közt. Ahogy bátyám es eszreveszi a fejrénépet, hát aszongya: — No tük csak eregeljetek, osztán a nagy cserefánál várjatok bé, met én erre menyek a fenyvessen átal s megkerülöm a nagy szakadékot s úgy jövök erre, met egy kicsit erre kergetem a macskát, met a sűrűségbe úgyse lássuk meg, ha meg es lövöm. Erre mondom én es az ecsémnek: — eiszen puszka nélkül műk se igen mennyünk az erdőbe. — Hát haza es menénk.

Másnap osztán estefelé bátyám nem vala odahaza. Mondom az ecsémnek: — Te hallád-e? Vegyed el a konyhából a nagy disznyó-ölökést, én es veszem a puskát, osztán sirüljünk ki a kertajtón, hogy eszre ne vegyen anyám, mennyünk el az erdőbe, löjjük meg münk a vadmacsmacskát.

A hogy eregelünk, hát tanégtatom az ecsémet, hogy ügyejjen erőssen s ha a macskát nem tanálnám el jól s a' rejám szökik, hát döfje jó erőssen belé a kést. Így osztán jól bébiztosítám magam bal-eset ellen. Erőssen szürkölöde s mire kiérénk, hát mán a hód es sütni kezde.

Leülénk hát a szakadék széjjin egy nagy tönkre, s még egy szusszanást se merénk szuszogni, úgy lesők a vadmacskát. Eccer csak hajjuk, hogy megettünk valami moszorog a bokrok közt. Arra nezünk, há' látom a hódvilágnál, hogy a magyarófa alatt valami fekete-ség mozog. No itt a macska, s erre ojjan fejérek levénk, mind a fal. Osztán nekibátorodék s béeresztém mind a két csövet a bokor alá.

A nagy durranás után nagy leve a csendesség es. Oda menyek,

há' ott feküve egy nagy tövises-disznyó !

— No te eszt meglövéd — mondja az ecsém.

— Én meg, hogy a súj egye meg ! — mondom.

S a nagy csudálkozásba a vadmacskát es elfelejtők. Régecske vót, eddig jól megnőtt, kietek még megkereshetik.

Jöjjetek haza Amerikából

*A világban szerte oszlott
Bujdosó magyar székely nép :
Honszeretet s faji tudat
A lelkekben él-e még ?*

*Jöjjetek bárhonnan haza
Ide, hol apáid éltek !
Veszélyben van az ős Haza
És a székely határbércek.*

*Ősapád ott állt őrségen,
Hogy ne rontson be a pogány,
Elmult századokban régen
Nyugatra törtetés során.*

*Testvérek ! — Óh jertek haza,
Álljatok ismét a bércre
S úgy vágjon rendet a kasza:
Hogy minden magyarnak bére
Magyar kenyér legyen végre !*

Zabolai

Erdély.

Irta : ERDÉLYI TIBOR.

Vezetőhang : Egy szó viharzik minden szíven át:

Mind : Erdély !

Vezetőhang : Egy szó, keserves, fájó, égő szó :

Mind : Erdély !

*Vezetőhang : Mert gyászleppellel borította be szépséges testét szomorú
multunk, amikor sűrű kettősrendekben zord csaták helyén
sírba vonultunk. . . .*

*I. hangcsoport : Zord csaták helyén kereszttek állnak A Kárpát bércé
végig temető. Zokog a fejfa s a zúgó fa is, keservesen
sír a völgy s a tető.*

*II. hangcsoport : Ilyen a sorsunk ! Végig szomorú. A vig napokra sok
gyászos év jön. S ha csöpp fénysugár vidít fel minket,
nyomában rántör szörnyű vízőzön.*

*III. hangcsoport : Ha Ojtoz táján hősök dalolnak és Zágon felett apró
csillag kél, tomboló orkán szegődik mellé s minden láb-
nyomot betemet a tél.*

*IV. hangcsoport : Ez a mi sorsunk ! Csak néha vidám. És sokszor,
sokszor nagyon szomorú. Derű nem csillog a mi szívün-
kön, de ránktelepszik bánat és ború.*

Vezetőhang : S ma minden bánat s minden ború :

Mind : Erdély.

Vezetőhang : S ma minden remény s minden hívő szó :

Mind : Erdély !

*Vezetőhang : S hiába tette tátongó sírba arany-Erdélyt a bocskoros
Magóg, a székelyek még állják a vártát, ők sose lesznek
halottsiratók !*

I. hangcsoport: Miénk lesz Erdély! Újra a miénk! S ha sírba tettek újra s újra ott, a halotti dal nem a mi dalunk, székely és magyar azértse halott!

II. hangcsoport: Miénk lesz Erdély! Újra a miénk!

I. és II. hangcsoport: Fráter György lelke mibennünk lobog, miénk ott a dal, a virág, a rét, a völgy, folyó és büszke havasok!

III. hangcsoport: Miénk lesz Erdély! Újra a miénk!

I. II. és III. hangcsoport: S a fejedelmek hite, ereje. Sehol sincsen szív, sehol sincsen kar, — ha bátor is —, mely kiállna vele.

IV. hangcsoport: Miénk lesz Erdély! Újra a miénk!

I., II., III. és IV. hcsoport. Székely és magyar egygő lesz megint! Félre búbanat! Félre könny, sírás! A bizó szempár távolba tekint!

I. hangcsoport: Miénk lesz Erdély! Újra a miénk!

II. hangcsoport: Székely és magyar egygő lesz megint!

III. hangcsoport: Félre búbanat! Félre könny, sírás!

IV. hangcsoport: A bizó szempár távolba tekint!

Vezetőhang: S ma minden álm, minden hívő szó:

Mind: Erdély.

Vezetőhang: Ma minden hit, ma minden reménység:

Mind: Erdély!

I. hangcsoport: Álmunk városa, kincses Kolozsvár,

II. hangcsoport: És nagy temetők golgotás Arad.

III. hangcsoport: Ott oláh bocskor csoszogva csattog,

IV. hangcsoport: de mások rabja soká nem marad!

Vezetőhang: S egy szó viharzik minden szíven át:

I. hangcsoport: Erdély . . .!

II. hangcsoport: Erdély . . .!

III. hangcsoport: Erdély . . .!

IV. hangcsoport: Erdély . . .!

Vezetőhang: Egy szó, keserves, fájó, égő szó:

Mind: Erdély!

Vezetőhang: Erdély, szép Erdély! Bethlen, Bocskay, Báthory hona, Rákóczi földje! Miénk ott minden barázda porszem, szép Erdélyország minden hegy-völgye. Erdély a miénk! Mind-örökre az! Gyöngyös koszoránk legszebbik gyöngye. Se-lyem ott a rét, puha a föld is, bársony minden út durva göröngye. Minden patakban színarany folyik és minden hegyben gyémántkő lakik. Rubintos szemű sasok ívelnek szép Máramarostól gazdag Hunyadig. Sóbányák vannak a völgyek mélyén, mégis könnyekkel sóznak odaát . . ., csen-gő ott a szó, a dal, most mégis bánat fátyolozza a ma-gyar dalát. Ma minden könny és minden árva dal:

Mind: Erdély!

Vezetőhang: Ma minden remény s minden hívő szó:

Mind: Erdély!

I. hangcsoport: Minden reményünk és minden hitünk. Erdésly zívünkben ég, szívünkben él.

Mind: Miénk lesz Erdély, örökre miénk,

I. hangcsoport: mert a mi szívünk bízik és remél.

II. hangcsoport: Mibennünk élnek a csíki hegyek. Bennünk a folyók,
a Maros, az Olt.

Mind: Miénk lesz Erdély, örökre miénk,

II. hangcsoport: mindaz miénk lesz, ami miénk volt.

III. hangcsoport: Húsz év keserve öklünkbe szorult, öklünk vaske-
mény és ütésre kész.

Mind: Miénk lesz Erdély, örökre miénk,

III. hangcsoport: az új magyarság bátor és merész.

IV. hangcsoport: Hivogat, csábít Hargita bérce, Szamos hulláma kérve
könyörög.

Mind: Miénk lesz Erdély, örökre miénk,

IV. hangcsoport: frigyünk, szerelmünk halálíg örök.

Vezetőhang: Ma minden erő és minden fegyver:

Mind: Erdély!

Vezetőhang: Ma szó, kés, kard és mind a tíz köröm:

Mind: Erdély!

Vezetőhang: Erdély, ott, ahol magyar elődök kopjafás sírja díszlik
zordonan, és mérhetetlen havasok felett zúgó énekkel hi-
deg szél rohan, ott..., ott... már nagyon várják a magyart
szívvel és dallal, piros virággal, meleg karokkal, hulló
könnyekkel, bibliás hittel, fényes csodákkal...

*

Szép Zágon felett halvány a csillag... De az ereje, hite
végtelen... Hosszú az út, de csillog a bölcső: lágyan
ringatja az új Betlehem...!

*

És ma messiás, bölcső, Betlehem:

Mind: ERDÉLY!

Mi székelyek nem alkuszunk!

A Szatmármegyei Egyesület sajnálatos határozatának hátterét
nem ismerjük, csak sejtjük, nem is kutatjuk, de szolgáljon magyará-
zat és követendő példaként az alábbi levél tiltakozó szövege:

Hunyadvármegyeiek Gróf Kún Kocsárd Köre elnökségétől.

Kedves Testvéreink!

A Szatmármegyei Egyesület nevében kiáltvány jelent meg, mely-
ben igen tisztelt Testvéreink csak egyes erdélyi községek, városok és
azok környékének visszadását követelik és korridort a Székelyföldre.

Folyó hó 2-án tartott közgyűlésünk behatóan foglalkozott ezzel
a kiáltvánnyal és a következőképen döntött:

Jelszavunk:

„Csonka Magyarország nem ország...”

Határozatunk:

Egy talpalatnyi földről sem tudunk lemondani és nem
nyughatunk mindaddig, míg a Kárpátoktól az Adriáig nem ter-
jed a magyar határ. Mi történelmi alapon követeljük az összes

elszakított részek visszacsatolását; ebben a jogos követelésünkben pedig megalkuvást nem ismerünk.

Testvéri szeretettel szólítunk hát fel, tegyék Magatokévá a mi határozatunkat.

A magyarok Istenébe vetett hittel köszöntünk
erdélyi üdvözlettel:

Dr. Pilisy Ernő sk.
főtitkár

Dósa János sk.
elnök.

Hazánk ezeréves határait elalkudni sem egyeseknek, sem társadalmi alakulatoknak nincs jogában. A közérdek, minden magánérdek felett első helyen áll. Őrizkedjünk a lemondás veszélyes szellemétől.

Gödöllő, 1939. április 21.

Tordai Sándor László.

Székely Hadosztály Egyesület átirata a Szatmár-megyei Egyesülethez.

Tek. Szatmármegyei Egyesület!

Kedves Magyar Testvérek!

A Székely Hadosztály Egyesület választmánya f. év április 14-én tartott választmányi ülésén a t. Cím által Erdély visszaszerzése érdekében kiadott felhívással foglalkozva, legmelegebb üdvözlétét küldi az egyesületnek, az oláh rabságban szenvedő Erdélyi Testvéreink felszabadítása érdekében tett bátor fellépéséért.

Amint helyesnek és időszerűnek találta választmányunk az Egyesület kiállítását, úgy viszont célszerűbbnek látta volna, ha a felhívás mellőzte volna az oláhok által visszaadandó területek részleteit, ami mindenesetre a többi elszakított területekről való lemondást jelentheti.

Nem látjuk ugyanis célszerűnek, de talán jogunk sincs ahhoz, hogy Hazánk szent területének akár egy talpalatnyi foltjáról is lemondjunk.

Csak az vész el végleg, amiről a nemzet maga mond le!

Erdélyről, az ősi ezer éves határok visszaállításáról mi nem mondhatunk le soha. Ezen a jogon és törekvésen az sem változtathat, ha a diplomáciának egyelőre engedményekkel és féleredményekkel kell e tekintetben beérnie.

A teljes megbékélést, a jog visszaállítását csakis az ősi föld maradéktalan visszaszerzése biztosítja, s ezért a kard és vér jogán az egész erdélyi elszakított terület visszaadását kell kívánnunk.

„Mindent vissza!”

A Székely Hadosztály Egyesület fenti állásfoglalását mély tisztelettel közölve, fogadják kiváló nagyrabecsülésünk kifejezését
hazafias üdvözlettel:

Vezér Jenő ny. pfiő. sk.
ü. v. főtitkár.

Görgey ny. tbk. sk.
ü. v. alelnök.

A magyarság erdélyi követelései jogosak

A Daily Mail feltűnést keltő formában a következőket írta: „Nagybritannia nem járulhat hozzá olyan természetű biztosítékokhoz, amelyek Románia határait garantálják, mert ez a körülmény magyar részről azonnali ellenségeskedést idézne elő és határozottan Németország mellé állítaná Magyarországot. A magyarok minden eszközzel a trianoni igazságtalanság jóvátételét óhajtják elérni, amely kétmillió erdélyi magyart szakított el tőlünk. Magyarország barátsága rendkívül értékes Nagybritannia számára és annak visszatautasítása, különösen olyan időben, amikor Angliának minden barátira szüksége van Középeurópában, egyenesen katasztrófális volna.

Csikországi kislelumban ...

(Hargitaváralja székelý írónak*)

Csikországi kis falumban, összebujnak
[a mezei virágok,
Csikországbán félre rakták babos ken-
[dőt a székelý leányok.
Gyászolják a magyar nótát, szívéket
[belepte a bánat,
Éjről éjre mély zokogás veri fel a csiki
[székelý házat.

Nem lehel így mindörökké, majd csak
[egyszer tova száll a bánat,
Az Úristen arany napja aranyozza meg
[a székelý házat.
Minden úgy lesz, mint ahogy volt, ne
[sirjatok ti szép székelý leányok,
Csikországi kis falumban, ünnepelnek,
[még a kis virágok.

Boronkay Márkus Lajos.

Lármafa.

Vitéz Mérey László előadása Albániáról. A szegedi Belvárosi Mozit zsúfolásig megtöltő nagyközönség előtt április 23-án Albániáról tartott nagyértékű vetített képes előadást vitéz Nagyselmeczi Mérey László hadtestparancsnok. A személyes tapasztalatokban gazdag és élményekkel élénkített előadás, mely felölelte Albánia földrajz-történelmi tárgykörét, a magyar csapatok világháborús nagyszerű teljesítményét mutatta be.

György nap. Szeged városának ny. főispánja és községeünk főbírája iránti tisztelet és szeretet mélységes ragaszkodással nyilvánult meg névünnepe alkalmából. 23-án este a Szent László Leventezenekar adott szerenádöt dr. vitéz Imecsfalvi Imecs Györgynek, aztán lámpionos díszmenetben vonult el a balkonon megjelent ny. főispán előtt, akit az utcákon összeverődött közönség hosszasán éljenzett. A hálájukat és köszönetüket kifejező küldöttiségeket 24-én fogadta volt főispánunk

* Ezt a kis verset a fővárosban megjelenő „Igaz szó” c. hírlapból vettük át s midőn lapunkban is közzétesszük köszönetet mondunk Boronkay Márkus Lajos költőnek s a Tinódi Lantos Társaság alelnökének a kedves dedikálásért és ránk gondolásáért.
Fel. szerk.

és örökös főbíránk. Községünk, tiszteletére, május 2-án tart ünnepi vacsorát.

A Székely Hadosztály és az erdélyi volt csapattestek emléknapija 1939. május 7-én. A Székely Hadosztály Egyesület az alábbi meghívást bocsájtotta ki: Bajtársi szeretettel és tisztelettel meghívjuk emléknapunkra a Székely Hadosztály, valamint Erdély összes parancsnokságainak és csapattesteinek tisztjeit, altisztjeit és legénységét, székely és erdélyi testvéreinket, barátainkat családjaikkal együtt. *Az emléknap rendje.* 8 óra 45 perckor: Ünnepélyes istentisztelet a Vilma Királyné út 7 szám alatti templomban. Tartja: Szabó Imre esperes. 10 órakor: Bajtársi gyűlés a Vilma Királyné-út 5 szám alatti ref. kultúrház dísztermében. *Tárgysorozat:* 1.) Ima: Elmondja dr. Hosszú Zoltán, a Nemzeti Színház művésze. 2.) A Székely Hadosztály és Erdély volt katonai parancsnokának emlékbeszéde. 3.) A Székely Hadosztály közgyűlése. Kérjük, hogy ezen Erdély volt csapattesteinek bajtársi körei magukat küldöttségileg képviseltetni sziveskedjenek. 11 óra 40 perckor: Gyülekezés a Hősök emlékkövénel. Szózat: Előadja a m. kir. Államrendőrség zenekara. A Székely Hadosztály és Erdély volt katonai parancsnoka a Hadosztály és az összes erdélyi volt csapattestek nevében koszorút helyez az emlékműre. Himnusz és Rákóczi induló. Előadja a m. kir. Államrendőrség zenekara. 12 óra 30 perckor: Bajtársi ebéd a „Kéményseprő“ (VI. Aréna-út 106.) külön fenntartott helyiségében. Teríték 1.60 P. Pohárköszöntőt mond a Kormányzó úr Ő Főméltóságára a legidősebb bajtárs. *Bajtársak! Erdélyi testvéreink!* Csucsá, Zilah, Mátészalka dicső emlékei hívnak. Jöjjetek Bajtársak! Emlékezzünk a nagy napról. A Kárpátok gerincén már magyar zászló leng. Ha összetartunk — feltámadunk! A Székely Hadosztály Egyesület Elnöksége.

Hargitaváralja jelképes székely község körlevele az erdélyi egyesületekhez. Tisztelettel értesítjük a t. Társegyesületet, hogy jelképes községünk Joó Gábor „Góbéságok“ című munkáját — Petry Béla rajzaival — kiadta, ára: 1.— P., kapható IX. ker. Hőgyes Endre utca 3. sz. földszint 7. ajtó és „IBUSZ“ könyvkereskedésében IV. Váci-utca 1—3 szám alatt, vidéken pedig „IBUSZ“ pályaudvari elárúsító pavillonjaiban.

A munka tartalma mindvégig érdekes, kacagtató, szellemes és tanulságos, tehát mindenki élvezettel olvashatja. Az erdélyi lélek és szellem terjesztése és a jótékony cél szolgálata érdekében kérjük a t. Társegyesületet is, hogy a több mint 100 oldalas munkára vevőket gyűjteni sziveskedjék.

Szándékunk van az összes jó székely adomák és szellemes mondások kiadása. Ezért ezek összegyűjtése érdekében kérünk mindenkit, hogyha ilyenek birtokában van, azokat jó olvasható aláírásával velünk közölni sziveskedjék. A beküldők, illetőleg a szerzők nevét az egyes szövegek után közölni fogjuk. Budapest, 1939. február hó.

Hazafias üdvözléssel: Előljáróság.

A new-yorki Székely Est tiszta jövedelméből Losonczy István főmérnök, new-yorki társszerkesztőnk 150 P-t utalt át kiadóhivatalunknak.

Lapunk kiadóhivatalához érkezett újabb támogatások:

Dr. Filó János ügyvéd, gazd. tanácsos 50 P., ifj. Szabó István iparművészeti tanár 25 P. Köszönettel nyugtázzuk.

A csiksomlyói öreg diákok összejövétele. A csiksomlyói öreg diákok legközelebbi összejövetelüket június hó 3-án (szombaton) este 7 órakor tartják Budapesten a „Vadászkürt“ szálló sárga termében.

KÉRELEM. Lapunk 8. száma több példányának első íve hibás nyomással jelent meg. Mindazokat, akik e hibás számból kaptak, tisztelettel felkérjük, sziveskedjenek egy postai lev. lapon sürgősen értesíteni kiadóhivatalunkat, mert újra nyomtatjuk és pótlólag készséggel megküldjük. A HARGITAVARALJA KIADÓHIVATALA.

Szónoki előadások. Bognár Elek színművész országoshírű Szónoki Akadémiáján 1939. május 4, 5 és 6-án, a Nemzetközi Vásár idején, főleg vidéki szónokok és előadók részére, elméleti és gyakorlati részből álló előadássorozatot lesz Budapesten, V. ker. Mária Valéria-utca 19. I. emeleti teremben, reggel 8—10 és d. u. 4—7 óráig. Elméleti rész: Hogyan készülünk a beszédre? A siker kivívása. A figyelem lekötése. Tiszta kiejtés és érthető beszéd elsajátítása. Hanghordozás és gesztikulálás törvényei. A biztos fellépés. Elfogultság és lámpaláz leküzdése stb. Részvételi díj 24 pengő. (Papok, tanárok, tisztviselők, munkások, egyet. hallgatók részére 16 pengő.) Jelentkezéskor 10 pengő fizetendő. Érdeklődés az alábbi címen: Bognár Elek színművész Budapest, XI. ker., Verpeléti-u. 14. Telefon: 456—900.

Erdélyi Hírek

Halálozás. Pósta Béláné, szül. Horváth Júlia 73 éves korában Kolozsváron meghalt. A köztiszteletben állott nagyszony Pósta Béla egyetemi tanár özvegye volt.

A kolozsvári adóbehajtás eredménye. A pénzügyigazgatóság adóbevétele az előző évvel szemben százmillió lejjel gyarapodott, ami a két hónappal ezelőtti elrendelt szigorú adóvégrehajtás eredménye volt. Az adóvégrehajtás terén 120 kirendelt végrehajtó alapos munkát végzett, mert sok magyartól mindent elvittek. Az adóbehajtás szigorított munkája szakadatlanul folyik Kolozsvárt az elért eredmények ellenére.

A tordai unitáriusok ünnepnapja. A tetemes költséggel restaurált ősrégi unitárius templomot Torda és környékének lakossága részvételével virágvasárnapon megtartott istentisztelet keretében adták át újra rendeltetésének.

Az oláh katonai törvényszék Brassóban jogerősen felfeltette csikdánfalvai Polovszky Dávid plébánost állam elleni izgatás és lázítás vádjára alól. A plébánost azért jelentette fel az oláh csendőrség, mert figyelmeztette híveit, hogy ne járjanak a gör. kel. és kath. istentiszteletekre, mikor részt vehetnek saját vallásuknak megfelelő istentiszteleten is s mert kihirdette az állami iskolában, hogy a ka-

tolikus gyermekek kötelesek résztvenni állami ünnepek alkalmával is saját vallásuknak megfelelő istentiszteleten.

Szatmármegyében a tavaszi gazdasági munkák elvégzése érdekében a román-magyar határforgalmat szabaddá tették a keitős birtokokosok részére.

Bihary Béla, a gyulafehérvári r. k. kir. liceum tornatanára 63 éves korában az elmúlt napokban váratlanul elhunyt.

Kolozsvárt Szentkirályi Leona 32 éves, tordai illetőségű nyelvtanár nő megmérgezte magát. A kolozsvári egyetemen szeretzte tanári oklevelét, de állást nem kapott. Elviselhetetlen nagy nyomora kergette a halálba.

Özv. hidvégi gróf Nemes Jánosné, sz. bethleni gróf Bethlen Polixéna, Erdély közismert nagyasszonya ápr. 13-án 88 éves korában elhunyt. A bodolai sírkeremben temették el.

Románia kisebbségi jogokat követel Albániában. Erdélyből jelentik: Az Universul az Albániai románok számát százezerre teszi. Térképet is közöl, amely szerint sok városban a lakosság tiszta román, több városban a románok többségben élnek. A cikkíró szerint Albánia főleg az utóbbi időben elnyomta a románokat, most azonban remélhető, hogy megkapják az őket megillető kisebbségi jogokat.

Beetiltottak egy oláh lapot. A „Glas Romanesc in Regiunea Secuizata” című román lapot betiltották a magyar-román jóviszonyt veszélyeztető cikke miatt,

Hotineanu ezredest, a bukaresti sajtócenzura főnökét szabadságotlák, mert a Curentul cenzura által engedélyezett cikke Anglia által Romániának nyújtott biztosítékot jelenleg értéktelennek nyilvánította.

Lepecsételt rádió. A román rendőrség utasítást kapott a hatóságoktól, hogy járja sorra a rádiókészülékek tulajdonosait és pecsételje le a készülékeiket. Az elrejtett rádiók tulajdonosait két évi börtönbüntetéssel sújtják. Aradon a határvonaltól számított 20 km. sávban magánszemélyek nem tarthatnak rádiót. Szatmár, Arad, Marosvásárhely után most Csíkmegyében is lepecsételték a rádiókészülékeket. És mégis menni fog a hír, mert a lelkek leadó és felvevő antennája zavarhatatlanul működik.

Postai rendelet. Ápr. 1-én lépett életbe az a rendelet, hogy Romániában a levelező lapnak a címzési oldalára nem szabad egyebet írni, mint a feladó nevét. A szabálytalanul írt lev. lapokat levélnek minősítik és aszerint portózzák meg, vagy egyáltalán nem kézbesítik.

Parancs. A kolozsvári hadkiegészítő parancsnokság elrendelte, hogy a tartalékos tiszteknek, akik mozgósítás esetére kard, pisztoly stb. fegyverzet tartására kötelesek, legkésőbb május 1-ig jelentkezniök kell.

Baleset. Tompa József szobrászművész Szabad község r. kat. templomában hatalmas feszületet akart felállítani. Az állvány gerendái a feszülettel együtt rázuhan, A súlyosan sebesült művészt a marosvásárhelyi szanatóriumba szállították.

Nagygyűlés. Az Erdélyi Kat. Népszövetség jún. 30-tól július

2-ig tartja meg tizenkettedik nagygyűlését Csíkszeredában és Csíksomlyón. Erdély katolikusai találkoznak össze e napokban és megjelenik a nagygyűlésen a Kat. Népszövetség földrajzi területének három püspöke is.

Toronyépítés. A sajóudvarhelyi ref. templom Erdély legrégibb műemlékei közé tartozik. Még az árpádházi királyok alatt épült és eredetileg katolikus templom volt, azonban sohase volt tornya. Jellegzetes körélfjei ősi magyar művészetünk élő bizonyítékai. A közlegzetes körélfjei ősi magyar művészetünk élő bizonyítékai. A közlegzetes körélfjei ősi magyar művészetünk élő bizonyítékai. A közlegzetes körélfjei ősi magyar művészetünk élő bizonyítékai.

Sziklaomlás. Aranyosrákos közelében házépítéshez követ fejtettek. Munka közben a Hosszúkö szikla öt embert maga alá temetett, szörnyethaltak.

Földmíves iskolák. Kolozsvárt Szász Pál elnökségével megbeszélést tartottak a földmíves iskolák vezetői. Az idevonatkozó román törvények nem adnak módot a gazdaifjak megfelelő kiképzésére. A vezetők úgy határoztak, hogy javaslatot tesznek a földművelésügyi minisztériumnak.

Levelesládánkból.

Részlet Ritoók Emma dr. leveléből. Mikor a munkácsi járőrök és civilek olyan halálmegvetéssel állottak az ukrán betörőkkel szemben, eszembe jutott, hogy vajon Erdély határán nem volt-e ilyen bátor ellenállás annak idején, mert hiszen mi itt Pesten nem tudtunk semmit sem a vörös világ hazudozásai között. És ime Hoffmann Géza az Utolsó Erdélyi Őrtűzekben, mintha csak erre a gondolatomra felelné. Megható és felemelő és ugyanakkor kétségbeejtő és lesújtó érzés, amit csak a magyar történelem adhat szegény, megtört szívűnknek.

Ugyanígy érdekelt Hoffmann Memento című cikke is. Miért nem lehet ezeket ezer és ezer példányban sokszorosítani és szétküldeni, idegen nyelvekre lefordítani, hiszen ez — különösen a Memento — kész magyar propaganda! Mert azzal legyünk végre tisztában, hogy külföldön a legszebb, a legmelegebb hazaszerető szavaink semmit sem hatnak, csak tények és adatok! És ezek a Hoffmann cikkéből úgy kiáltanak ki, mint lelkünk jajszava.

Sok érdekes részletkérdést találtam még a lapokban, de ez a kettő hatott rán a legmeggyőzőbben és Jósza János multkori reális statisztikai adatai. Nagy feladataiban Isten segítse a Hargitaváralját! Budapest, 1939. március 15. Dr. Ritoók Emma

A Hargitaváralja Nemzetes Szerkesztőségének, Szeged

Nemzeti kötelességemnek tartom Erdélyi Tibor m. kir. százados, a honvéd főreáliskola tanára „Erdély” című, szavalókarra szánt, megérző erejű és gyújtó tűzű, remek, lelkes, lendületes költeményét, az erdélyi gondolat legfőbb és leghívebb őrének, a Hargitaváraljának megküldeni. Kérem ennek szíves közzétételét.

Érdekes lesz megemlítenem, hogy Erdélyi Tibor székely anya szülötte. A soproni honvéd főreáliskola, mely II. Rákóczi Ferenc, a nagy fejedelem szent nevét viseli, minden év május 12-én tartja a hagyományos *Rákóczi napját*. Ez évi alkalomra írta Erdélyi Tibor versét. A szavalókar 60 honvéd főreáliskolai növendékből fog állni!... Ennek a lángoló lelkű intézetnek valamikor a jelenlegi szegedi hadtest parancsnok, vitéz Mérey László altábornagy úr volt a vezetője!

Kíváncsinos volna, hogy minden mostani nemzeti ünnepély műsorszámává tenné ezt a lélekből lélekhez szóló költeményt.

Máté - Törék Gyula
ny. testőrezredes

Tordai Sándor László ezredes levele.

Kedves Felelősszerkesztő Úr!

Mélyen tisztelt Barátom!

Tisztelettel kérek légy oly kegyes folyóiratunk legközelebbi minden számához „Az örök magyar katona” című, Máté-Törék Gyula ny. testőrezredes, székely testvérünk röpiratát mellékelni, melyet ma 500 példányban becses címedre megküldöttem.

Jól tudom, hogy olvasóink között sajnos nem egy akad, aki megtorpan azon, hogy folyóiratunk nemcsak helyiesemények nyilván-tartásával, ünneplésével, multtal, vagy szépirodalmi dolgokkal, hanem nemzetünk felvilágosításával és jövőjével is foglalkozni mer, de végre már le kell törjünk ezt a káros félszedséget, ezt a kishitű megtorpanást. Mire várunk!?

Fővárosunk szinpadáról és irodalmából a vandalizmus szelleme ömlik még a vidékre is - írja Dr. Kemenes Antal, - hogy megmérgezze és megsemmisítse a multat. Mi nem tűrhetjük szó nélkül ezt a rendszeres kútmérgezést. Fel kell ébresszük és meg kell erősítsük olvasóink közömbösségrehajló részének is nemzeti öntudatát, rá kell mutassunk a helyes útra, melyen e fontos történelmi időkben minden magyar megtalálja önmagát és vissza tudja utasítani ellenségeink fül-bemászó, de nemzetrontó kísérleteit. Ma minden magyar katona is, ha kell és legyünk elkészülve, hogy „kell is legyen,” mert nélküle, ezeréves határainkhoz nincs remény, soha sem lesz magyar feltámadás. Félre a nemzetrontókkal! Félre a nemzet mérgezőivel! Nektünk örök magyar katonára és nem alvajárókra van szükségünk. Ezt a célt szolgálja a mellékelte röpirat!

Székely üdvözléssel kér

Gödöllő 1939 április 19.

tisztelő barátod :
tordai Sándor László

Igen tisztelt Szerkesztőség!

Nagy élvezettel olvastam a Hargitaváralja hazai levegőt lehelő minden szavát, én aki bár 31 éve vagyok budapesti lakos, de minden ízemben megmaradtam 100 százalékos székelynek, Marosvásárhely szülöttének és Marostorda és Udvarhelymegyék határán levő ősi falum leszármazottjának. Itt mint az EFE. és a székelyek ügyét felkaroló más társaságok régi tagja az erdélyi irredentizmus meggyőződéses híve vagyok, s ennek külső megnyilvánulása, de hatásában igazán rendkívüli teljesítménye volt az, hogy 4 évi szakadatlan ku-

tatás, munka, költség és fáradtság után 1936-ban átadtam a Székesfővárosnak a budapesti Margitszigeten a Marosvásárhelyi hírneves Bodor Péter féle muzsikáló kútat, melyet miután semmi nem maradt fenn a belső szerkezetből, emlékeimből, személyes kutatásom adataiból, családi följegyzéseimből stb. stb. én rekonstruáltam, építettem a közmunkák Tanácsa útján, s mely mégis 100 százaléig azonos az eredetivel, külsőleg, belsőleg elvi alapon is azonos, csupán a mai technikai álláspont mellett modernizált. A világ minden részéből sereglett idegenek, újságírók stb. elvitték ennek az emlékműnek képeit, dióhéjban közölt leírását és történetét. A monografia erről most van sajtó alatt és remélem, hogy a székely zseniálítás, élni akarás, nagyvonalúság e ismerésének széles körben egyik hatásos faktora lesz.

Olvastam b. lapjuknak márc. 1-i számában Ádám Éva „Cim nélküli írás” c. kitűnő cikkét, s ezen elgondolkozva, emlékeim, írásaim tömegében előkerestem egy kis krónikás rajzot, melyet én gyermek koromban 45 évvel ezelőtt a Firtos aljában Köröspatakon (Udvarhely m.) lakó nagyapámtól hallottam (ki egyébként a világhírű Bolyai Farkas tanítványa volt a vásárhelyi Collégiumban és nála lakott 8 évig.)

Magamnak is rengeteg ilyen emlékem van, hiszen ősi hazám volt mindig a Maros és a Küküllő völgye.

Ha ezzel egy szemernyivel hozzájárulok a székely lélek megnyilvánulásaihoz nagy örömömmre szolgál.

Budapest, 1939. április 25.

Székely testvéri üdvözzel:

Páll Andor.

Községi élet.

Budapest. Az anyaközség képviselőtestülete f. évi április hó 28-án 17 órai kezdettel IX., Högyes Endre u. 3. sz. alatti saját helyiségében ülést tartott.

Szeged Május hó 2-án (kedden) este 8 órai kezdettel a Raffay vendéglőben levő külön helyiségünkben dr. primor Imecsfalvi Imecs György ny. főispán és községünk főbírája tiszteletére ünnepi Székely Vacsorát rendezünk, amelyre székely szeretettel hívja meg ezúton is városunk és községünk lakosságát az Elöljáróság. Egy teríték (tárkonyos leves, vegyes sült v. borsos tokány és túros pite) ára 1.60 P.

Hargita est Gyömrőn. A székely szeretet, ragaszkodás, testvériség drágaköve az örökös harcokban megedződött, az egymásra utalt és a székely kalákákban is fifejezésre juttató nemes szívérzésben megnyilvánuló sok nemes cselekedetnek. Az együttérzés kifejezője volt húsvét napjának estéje is, midőn Gyömrő és a vidék 82 székely családja összejött a Soponyai vendéglő színháztermében, hogy élvezze a hagyományos ragaszkodásnak, az együttlétnek örömeit.

A Hargitaváralja Jelképes Székely Község Gyömrői Társközségének műkedvelői ez alkalommal előadták: „A mézeskalács” című daljátékot 3 felvonásban, melynek szereplői Kapitány Erzsike, Krausz

Annuska, Vojtek Sándor, Kavalecs István főszerepeikben oly szépet, tökéleteset, nagyszerűt adtak, hogy a hálás közönség tapsa gyakran feltört az érdem jutalmául. Kapitány Erzsike és Krausz Annuska gyönyörű virágcsokrokat is nyertek kedves játéukért. A rendező nehéz szerepét ifj. Gábor Béla nagy szaktudással töltötte be. A zenét ifj. Bordás József és két társa szolgáltatták.

Góbéságok

Megpeticionálták Csíkszeredában a képviselőválasztást. A többi között a községi bírót is vádolták, hogy egyik részre a választókat megvesztegette. Ahogy ilyenkor szokott lenni, a jó emberei mellette, az ellenségei ellene tanúskodtak.

A bírói tárgyaláson, a pártatlan bíró, már majdnem tisztában volt a közs. bíró ártatlanságát illetőleg.

Csak még a koronatanú, a bíró 5 éves fiacskája vallomása volt hátra. A kis gyerek nem hazudik — gondolta az elnöklő bíró.

No kis fiam, mit tudsz mondani, a választáskor itatta, etette a szavazókat édesapád? De még ugyancsak etette, válaszol a kis tanú. A bíró meghökkent. Mivel etette kisfiam? *A fenével!* vágta ki bátran a kis fiú.

A **zetelaki deszka** híres volt egész Erdélyben. Úgy az 1830-as években elfogyott a zetelaki székelyeknek a kerítésre szolgáló fájuk. Ott volt a kincstári nagyerdő, de hát a székely világért sem lop soha; legfőnnebb „*elsejt*” valamit, ha épen nagy szükségben leledzene. Jelen esetben erre sem volt szükség. Kérést intéztek a magas kincstárhoz: engedélyezze részükre bizonyos mennyiségű fát az erdőből „*decka*” készítés okából. Megis jött a kedvező válasz: „Egy ember, ha egyedül végig megyen az erdőn, az útjába eső fákat mind kivághatja.” Többet „*eszvel*”, mint erővel, gondolták okos székelyeink és egyikük keresztbe fogott egy hosszú létrát, aztán az útba eső fákat mind kivágta. Még perelni sem lehetett, mert az ő részükön volt az igazság.

Kuszkóné Tokaji Nagy Irma.

Székely Testvér!

**olvasd, terjeszd, támogasd
a „Hargitaváralját”!**